

Свеска XI.

Сарајево, новембар 1890.

Год. IV.

Власник: АЕМ. Консепторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Јавна исповијест.

Неки необавјештени дописници, а ваљда и моји противници, настоје, да пискарањем по новинама, оцрне мој карактер, моју нарав, и моју радњу. Ја се не осврћем на те новинарске нападаје, моја је савјест чиста; мој је досадашњи рад припознат, и награђен не само од царева аустријанских, него и од царева руских, и од епископа далматинских, и од народа колико православног, толико и католичког који није фанатичким духом задахнут. Ја држим, да је боље имати црквене књиге штампане ма и владиним трошком, него ли цркве држати затворене без црквених књига. И прије су се црквене књиге штампале и у Бечу, и у Будиму, па нико томе раду никаква приговора учинио није; а сад се подиже граја против црквених

књига, које се штампају у Сарајеву по неизмјењеном руском типу, а са знањем цариградске патријаршије и св. синода, и под најстрожијим надзором мојим и мојега одбора, у коме су сваки дан четири свештеника присутна. Презирући не умјесне прекоре по гдје-којим новинама српским, руским и србијанским, пригрлио сам циљ, који ће нашој цркви, нашем православљу већу корист донијети и њу од пропасти сачувати. Настану ли пак тешка времена, будите увјерени сви бугачи, да ћу за одбрану своје православне вјере, своје српске народности, и православне цркве, знати и своје достојанство жртвовати.

У Сарајеву 11. новембра 1890.

Дабро-босански митрополит
Ђорђе Николајевић с. р.

Број 1552.

Окружница.

Пречасном свештенству, српско-православним црквено школским општинама и свему српско православној нашој Богом хранимо Дабро-босанске Епархије: благодати, мир и љубав од Бога Оца и Господа нашег Исуса Христа, а од Наше смирености Архиепископски благослов и у Духу светом очински цијелов.

Љубазна и мила Нам Паство!

Усљед немилых догађаја у животу нашег православног Српског народа, и необузданог притиска с поља, над православно црквеним животом у овим земљама, а течајем неколико стољећа, нешто због силе и страха, нешто због оскудице светих храмова, и служитеља Божијег олтара, а нешто и усљед попуштања: увукло се међу наш народ, и низом година, прешло већ и у неку врсту обичаја, много које-шта, што се противи духу св. православља, учењу, прописима и стародавној пракси наше свете матере цркве.

Између осталих уобичајених навика још и данас већином се доводе дјевојке, и вјенчање се врши ноћу, а у приватним кућама; крштења, и други православно обреди, свршавају се свагдје прије него у цркви; итд.

Некад је то била неминовна нужда, па се није могла ни осуђивати; али данас, кад је усљед промјене околности, настало у главном и оних узрока, под притиском којих се то чинило; кад су се у слободнијем животу почеле на све стране подизати св. цркве, и кад је виши број свештеника, и кад је пријека потреба да се једном почне напуштати оно, што се дугим низом година увукло на штету цркве, омаловажење св. обреда, и што је у судару са прописима и законима цркве; данас, кад треба да објеручке пригрлимо нашу свету православно цркву, ту чуварку вјере и српске народности: — то би било неопростиво, ако би се и даље у том остало, и на даље се слабо за цркву марило.

Једино и најпристојније мјесто за вршење св. тајана и осталих обреда, јесте света црква, у којој се морају вршити све свештенорадње, осим изванредних случајева.

С тога и на основу канона, а у свези с окружницом од 1. јануара 1885., број 186. конс., наређујемо, да се од сад, гдје год има црква, и гдје даљина мјеста допушта, **сва свештенодјејства** свршавају јавно у цркви, а не у кућама, осим случаја, кад за то постоје оправдани разлози, или кад само молење по предмету своје то захтијева (Трул. кан. 31 и 59.; VII. в. с. кан. 10.; Прводруги в. с. кан. 12.)

Поред прописа св. матере цркве, по којима се преступи против њих, казне свргнућем чина, и одлучењем од заједнице, и поред светиње тајана и свештенорадња, и за њихово вршење прикладног мјеста; при издавању ове наредбе руководило нас је и то:

што су већином наше св. цркве сиромашне, без икаква иметка, ограничене једино на добровољне приносе побожних Хришћана; па кад се помисли да се од тог несигурног и слабог прихода морају подмиривати потребе цркве, а у многим мјестима је и једини извор за издржавање српских вјероисповједних школа, а да је слаб црквени приход један од главнијих узрока, што наше српско-православе школе рамају, а многе и пропадају: то је врло нужно било, да се наредбом успоставе опет прописи цркве при вршењу свештено обреда, и богослужења ограниче на св. богомоље. А уједно и овом приликом топло препоручити Нашој Бо-

гом љубљеној Пастви: да боље похађа цркве и св. службе, да чврсто стоји уз православље, да љуби и поштује своју св. вјеру и милу народност!

С обзиром на то, надамо се, да ће и српско-православне црквене општине, и Наш мили народ, и с те стране схватити, од колике је важности и неопходне потребе, да се по могућности све свештенорадње сведу у цркву, и да ће и сами од своје стране пружати моралне помоћи Нашем пречасном свештенству, да се ова Наша наредба, која од дана проглашења под каноничком одговорношћу постаје обавезном за сву нашу архидијезезу, — што је више могуће, и гдје црква постоји, без изговора, у дјело приводи.

При вршењу ових обреда у црквама, препоручује се српско-православним општинама, и црквеним одборима, да нареду тугторима црква, да не траже од народа скупих наплата, већ нека одреде извјестан

број свијећа, и црквено одјејаније, и ударе што мању таксу, како би свако могао платити, и како се не би народ тим уцјенама одбијао, и стављао препрјекe извршењу ове наредбе: да се врше прописи, цркве, сходно древном обичају, а уједно побољшају приходи црквени, и повећају извори опстанку, и развију наших српско-православних школа.

Пречасно свештенство нека ову Нашу наредбу прогласи у црквама, српско-православном народу, Нашој Богом љубљеној Пастви, којој уз отачаски поздрав, шаљемо и Наш Архиепископски благослов, са жељом и молитвом: да мир и љубав, напредак и узајаман сложен рад, обилује у приватном и јавном животу сад и увијек. Амин.

Дано у Нашем катедралном мјесту, у Сарајеву, 11. октобра 1890.

Смирени богомољац,

АЕ и Митрополит Дабро-босански:

Ђорђе Николајевић.

Појам о слободи.

(По руском).

Као слободни, а не као да бисте имали слободу за покривање пакости, него као слуге божије. Поштујте свакога, браћу љубите, Бога се бојите, цара поштујте. (I. Петр. 2, 16—17.)

Основица васцијелог нашег прогреса и степеног усавршавања ка оном вишем савршенству, ка коме нас Господ наш Исус Христос призива у светом Евангелију ријечима: „*Будите савршени као што је отац ваш небесни савршен*“ (Мат. 5, 48) од које зависи наравствени карактер сваког човјека, тачно испуњавање и вршење његових хуманих, човјечанских дужности, патриотско дјелање и служење на корист отачаства и друштва у опште, — јесте *слобода*, т. ј., онај дар Божији, по коме се човјек као образ и подобје Божије, као круна свих земаљских створова одликује овдје на земљи. Она је врло важна чињеница нашег духа.

Ну, у колико је важна и драгоценна, у толико је важно и неопходно потребно да имамо и правилан појам о њој, — особито данас, када многи теже за слободом, а често пута имају негативан појам и поглед на њу, због чега посље и правдају своје хрђаве поступке и наклоности. Тако, зна се, да данас неки схваћају слободу као неко природно право, по коме човјек може радити све оно, што му се хоће и допадне, и све оно, чему га гоне његове грјешне жеље и тјелесне побуде. За то они, на основу таког хрђавог и погрјешног појма о слободи називају насиљем све законодавне мјере — судове и власти, проповједајући, да свака власт стјешњава

и одузима човјеку слободу и јесте насиље. С тога је за нас неопходно потребно да имамо истинити и прави појам о слободи, тј., потребно је да знамо: шта је слобода и у чему се она састоји?

Ну, да би имали прави појам о слободи, нужно је пре свега обратити пажњу на грјешну страну и растројство човјечије природе, због које смо свагда наклоњени ка грјеху и пороцима разним. Та наклоност у нама бива све већа и већа, и може — ако јој се на пут одмах не стане — створити од нас робове својих страсти и порока. Тајну ове жалосне појаве објашњава нам и Слово Божије (Св. П.), говорећи о покварености природе човјечије, која је (поквареност) унешена у природу човјечију падом прародитеља наших, а од њих је пренешена после на све потомство — на цио род људски. Ова поквареност тако је велика, дубока и свеопшта, да се по рјечима слова Божијег сви људи зачињу, рађају и живе у грјеху и безакоњу: „**Се ко кѣ безаконихъ зачатъ есмь и ко грѣсѣхъ роди ма мати мој**“ (опширније о томе види мој чланак: „о паду првих људи“, „Б. Х. Источник“, св. VII. од ове године). Према томе, у нама расту и живе као нека два противна бића — као два човјека; и то, један са знацима подобија Божијег: са љубављу и тежњом ка истини и добру; а други са наклоностима ка грјеху и свима могућим пороцима. Овај последњи својом силом надјачава оног првог.

Ови грјеси и наклоности шире се и бивају све силнији, тако, да их ми без помоћи Божије не би били у стању уништити.

Међу тим, они, који траже слободу, неће ни да чују за то растројство и поквареност човјечије природе; па траже слободу „неограничену“; и сматрају за законито и праведно све оно, што је у природи грјешног човјека: све инстинкте, нагоне и жеље, ма куда се и како оне појавиле. Па за то, при таком погрјешном схваћању слободе, сваки — по њиховом мишљу — може радити и захтијевати све оно, на што га науку његове грјешне наклоности и страсти, разумјевајући да се у томе права слобода човјечија и састоји. Ну, овако разумјевање и појимање о слободи, очигледно је, да је погрјешно. Тада се човјек не би могао разликовати од животиња — створова бесловесних. У свјету створила би се страшна дисхармонија; људи би постали звјерови, дивљаци, — па, можда и гори;

јер и дивљаку кад се каже: ово и оно закон забрањује, он одмах престаје то радити.

По таком схваћању, слободе, морали би казати: да сластољубац, који очигледно губи и упропашћава своје здравствено стање; лопов, који очигледно хара, убија људе, прави насиља, јавно отима, — не грјеси и не чини никакво зло, — јер и он ради по својој слободи — ради оно, што му се хоће и допада.

Из напријед казаног, лако је увиђети, како би неправилно, површно и штетно било такво схваћање слободе човјечије: да смије радити све оно, на шта човјека гоне његове страсти и што му се прохте. При такој слабости природе човјечије која је заражена грјехом, тежити такој слободи, или управ рећи такој самовољи и самоуправљању — управљању по својим грјешним побудама, значи ништа мање, него лишити себе праве слободе, која је дата човјеку Богом, а створити од себе роба, који ће морати служити страстима и пороцима своје грјешне природе: „**Бсакъ творѣи грѣхъ, ракъ естъ грѣха**“ — вели Св. писмо.

Таква „слобода“ не би могла човјека карактерисати као више наравствено биће, нити би била каква морална сила, која би човјеку давала критеријум да отклони и не чини оно што је зло — и, да би могао разликовати добро од злога, — већ на против, таква неограничена слобода била би баш контрола, да се оствари све оно, што се слабој и грјешној природи човјечијој прохте. А таква слобода није човјеку дата, нити за ту циљ.

Права слобода дата је од Бога човјеку да помоћу ње може одржати свој човјечански ауторитет и узвисити се над свима грјешним побуздама и наклоностима своје грјешне природе. Поступати свагда сагласно са законом Божијим као што и вели свети апостол Петар: „*Поступајте не као да би слободу употребили ради прикривања зла, но као слуге Божије*“. Дакле, по рјечима светог Апостола Петра, истинито и потпуно је слободан човјек слуга Божији; па за то се битност човјечије слободе и састоји у непрекидном испуњавању свете воље Божије; у раду и поступцима који се хармонирају са законом и вољом Божијом.

При оваком појимању слободе човјечије, како објашњава у својој посланици свети апостол Петар, очигледно је, да пада оно погрјешно

мишљење, по коме је власт насиље и да она токрее спречава и одузима нашу слободу. Јер, све установе законске јесу за то, да нас побуђују на оно што је добро и племенито, или да нам забране оно, што је зло и нечовјечно — што се не би слагало са законом и вољом Божијом. Власти дакле не стјешњавају и не одузимају слободу, него шта више оне — власти — баш и гарантују за слободу и ујемствавају је¹⁾.

Власти и све законске установе стјешњавају и ограничавају не „слободу“ човечију, већ само зло и грјешне тежње старога препорођења — „ветхаго челоука“: *кнѡзи ко сѣтъ не боѡзнь доврѡмъ дѣломъ но злимъ, хоцѣши ли збо не боѡтисѡ власти — благое твори и бѣдѡшъ имѣти хвалѡ одъ негѡ* (Рим. 13, 3—4).

Одредивши по овоме у кратко, шта је слобода и у каквом се односу налазе према њој закони и власти, нужно је да видимо још и то, како треба слободу примењивати у нашем животу и односу ка људском друштву. Како смо дужни поступати и владати се у свијету као слободни.

Ако је слобода, као што смо већ напријед казали непрекидно испуњавање пресвете воље Божије, дужни смо примити на себе „иго“ благог закона Божијег, који ће руководити све наше тежње и сва наша дјелања. У том смислу по правој хришћанској слободи, сваки од нас дужан је да се стара да у души и срцу утврди закон

¹⁾ Кад говорим о властима, ја разумијем власти од Бога дане — добре, праведне и поштене власти. Писац.

св Евангелија; да живи онако, како захтијева Христова вјера и благочестије; да гаји у себи љубав к богослужењу и молитви, и у славу Божију богоугодно испуњавати све своје хумане дужности које се траже од нас по стању и положају. Ком је и пр: дао Бог да ради на пољу науке, тај нека се труди свим силама, како би био свјетилник за оне људе, који блуде по тамни и лавиринту незнања, не губећи никако из вида источника истине и мудрости свето писмо. Коме је Бог дао да буде судија, тај је дужан старати се, да строго испуњава закон, како не би због својих егоистичних цијели прикрио неправду. Коме је дао Бог те је трговац, тај је по хришћанској слободи дужан своју част — поштење претпоставити свему, што је противно закону и вољи Божијој. Коме је дао Бог богатства, тај по хришћанској слободи треба да чини милостиње и бити свакад готов да учествује у племенитим и богоугодним предузећима. На посљетку, и овај ко је сиромаш, и од њега хришћанска слобода захтјева, да се удаљава и чува банчења, нерада и порока сваког; да живи поштено и поштеним радом зарађује себи корицу насушног хљеба — имајући вавјек на уму сви ове ријечи св. апостола Петра: *Као слободни, а не као да би сте имали слободу за покривање пакости, него као слуге божије. Поштујте свакога, браћу љубите, Бога се бојте, цара поштујте*. (2, 16—17.).

На Илијин дан, у Биограду 1890.

Милош С. Анђелковић,
сврш. богословац.

Свештенство и општине.

(Свршетак.)

Сваки свјестан човјек и родољуб слабо ће се бојати контроле, а и не треба да се боји, јер ради из чисте оданости и безпритворно према своме. Људи који ступају у општину да раде, не бивају често нападани, и ако се и то догоди; али мора се опростити критици што ће опоменути онога, који долази у општину ради славе личне користи и онога његовог: „ја“. Овамо наш народ не трпи никако оно: „ја“, јер у том случају, као да му клинце

под ноште угонини; он хоће оно братско и заједничко: „ми“ — па мирна Крајина. У неку руку ово је и оправдано; само сваки нек ово разумије и нек се према овоме влада, па ће мање бити зађевица и оних приговора: „на ето нек газде раде“; — „ми не можемо са господом“; — „та они никога не питају“; — „ухватио их за нос, па их вуче“; — „они су му сви у цепу па морају гласати за њ, и што он хоће“; итд.

Сви првенци, и не првенци ово морају одобрити да постоји; а да ли је то штетно?, мислимо, да је истина; а да ли то треба искорјенити?, прави пријатељ и Србин вели: да треба и то што прије. Према овоме што рекох, врло је тешко угодити нашем народу, који је доста врућ, и који тежи, да не остане задњи даклен, у оном народу бити први, у коме сваки појединац жуди да се барем запита за што-год врло је тешко првенствовати. Но упознавши жеље и страсти, и то се да савладати; само општине морају снисходљиво и благо у своме раду поступати, а проћи се оне постарије самовоље и суровости. — Та, то се барем мора признати, да нам је самовоља, у многоме стала на пут. Против таквих самовољника, читаве су општине устајале, па им се често није могло шта учинити. Овакове борбе чемерно је и гледати, а камо ли на своме тијелу трпити и осјећати, почем оне руше из темеља сваки заједнички рад.

Ови се самовољници још ће — ће виђају. Они воде своје порекло из богате кесе или из дома „кољеновића“. Ми сиромаси морамо признати, да слабо стојимо са кесема, те често не можемо да притечемо у помоћ материјално; но мора се признати и од највећих самовољника, да можемо разложно говорити, поштено мислити и искрено савјетовати. Догоди ли се, да то самовољник ништа не призна и не одобри, но све чини на своју руку готова је зађевица, па макар тај све био на правој путу и говора и рада.

Општински је посао црква и школа, свештеник и учитељ, а преко тога и народ.

Црква је огледало хришћанског жара и осјећања једне општине. Као оно што наши стари говоре за путнике: „погледај га у обућу, па га пушти у кућу“. Тако је исто, погледај у јавне зграде на-

родне, па ћеш одмах познати и општинска уређења, њихове бриге и радове. Није лакх посао цркву уредити да у свачему одговори захтјевима одредаба и жељама народа. Чисто би чудновато могао човјек на први поглед одговорити: да је томе захтјеву врло лако одговорити. Све ријечи општине остаће као глас вапијућег у пустињи, ако се она не узбрине да народ посјеђава цркву. То је најљепши украс божествених храмова; народ ће цркве подићи те и украсити: „с поља кречом и каменом, а изнутра крестом и иконом“. Без народа понашће по свему прашина; то је права и данас већ очитована истина. — Мора се и то признати да општини нада у дужност назити да збиљам то народ приложи, те оно што приложи у ред, тачно на своје мјесто стави и уведе — одбацивши оно наше старо: „шта ме се тиче, и не могу ја све“. Ако ћемо истину признати општина има огroman посао. Но заједничком међусобном потпором и радњом долази се до лакоће и чисто читав посао иде у сласт; а кад је тако надајмо се и добром напретку и успјеху.

Шта има општина са црквом? Све!

Само име „дрквена“ општина, доказује и износи на видик, велику бригу о цркви. Имао сам прилику обићи, са не малијем, читаву Босну; и на томе моме путовању смијем се похвалити, видео сам да наше цркве могу напредовати, само кад би се у највећој тачности цркве посјеђавале. То заиста није у најбољем реду. Но општине и то би могле побједити, ако својим примјером буду предњачиле. У овоме јасно излази на видик, да ће слабо ријеч свештеникова ући у срце млађих слушаоца, ако ти млађи не виде од својих старијих, да је корисно, побожно а и српски посјеђавати храм божији

и у заједничкој молитви налазити душевне слатке хране, која урађа, не спорно, и братском слогом.

Наше цркве и њихово спољашње уређење у рукама је наших општина. Виђети се може, да у случају неуредности одбацује се кривица и на свештенство. Но ја ћу признати само тад, ако свештенство не притеће у помоћ са савјетом. Али, и саме општине у томе гријеше, ако га не упитају или не позову на договор; јер без разговора неће се доћи ни до договора, као што давно наши стари потврдише.

Руковање са црквеним имањем покретним и непокретним остаје увијек у власти општина, а са знањем наших свештеника. Ја не тражим да свештеник буде контролор ичији, а најмање црквених општина, јер је њихов свет и величанствен позив: чувати задужбине наших старих славних српских владара, архијереја и прађедова, чувати их како споља, помажући их и украшавајући, тако и изнутра бодро пазећи са свештеником да се што-год у њој не догоди, што не би одговарало установама светог православља — канонима и обичајима „српске цркве“.

Истина први посао, руковати са имањем, тражи се тачности и доста бриге, па и одговорности. Није један случај међу нама био да се и труда и муке и тачности полагао, па се опет до размирице и свађе долазило. Колико сам се ја могао увјерити, **томе су криве само општине, које нијесу вјеште, да задовоље свештеника и народ.** Оне море бити не расипају црквено имање, па ипак, мало се којој не рекне: „све упропастише“. То бива највише зато, *што се народу, своје свештенику не даје рачуна у згодно вријеме и на згодном мјесту.*

Ништа не би било на штету општинама, кад би оне једном у години предавале јаван рачун преко црквеног листа о своме раду око цркве и школе, па и са „двери“ преко свога свештеника. Овако шта наше општине не раде, али би неопходна потреба била; колико да се народ као главни нормални контролор задовољи, толико и зато, да једна општина може другој служити за примјер. А овако сваки се затворио својим вратима, или се оградио зидом.

Црквено-школске општине наше домовине, данашњим околностима нађеране су на узајаман рад, ил узајамно потпомагање и на таково тијесно дружење и држање, да читав свијет православно и неправославно види, да смо ми као једна црквено школска општина.

Сарајевска, мостарска, тузланска, бачкалука и т. д. бројем и богатством одоше напријед: то је срећа, али својим уређењем, кога ни у мањим општинама не знамо треба, да нам кажу примјер. По уређењу можемо бити једнаки, по раду можемо бити равни; јер, ако не могу бити богати, могу бити добар и поштен.

Сваки каже, шта ће цркви новац „нема жене ни дјеце да их храни“; овако велика већина каже, ако не баш сваки.

Ову велику већину наших општина треба увести у оне цркве где је мало шта чисто и у реду, где је свештеничка одежда на сред леђа продрта, а „ештрахиљ“, готов се за вратом прекинути, где иконе нема, где је часловац, псалтир и еванђеље једина књига итд. Што се тиче наведеног, општине, заиста слабу пажњу обраћају, те наше цркве изгледају доста „голе“, слабо одјевене. То сам примјетио и у најбогатијој нашој цркви, а томе богме само општине могу бити криве. Ово је добар знак, да се од стране општина не обраћа

потребна пажња на цркве; или пак свештенство слабо на то опомиње, или најзад слабо се у томе погледу слушамо. Потреба је да црква има новаца, али је већа потреба цркву одјенути „споља: кречом и каменом, а из нутра: одјејанијама, крстом, иконама“. Кад би се и у овом погледу обраћала већа пажња на узајамно савјетовање наших општина са свештенством, могли би се надати и бољем реду, него што га данас имамо и видимо.

— Но у овом раду општинама су више мање потпуно одријешене руке и свештеник се неће озлосрдити, ако уђе и соврши жртву за све вјерне у дивно окићеном храму не само крстом и иконама но и побожним Србима и Српкињама.

У раду, пак, око чувања наше „српске“ цркве од унутрашњег непријатеља, непобожности и од онијех многијех спољнијех назови пријатеља, са јагњећим погледом а вучијим срцем; позване су општине и свештенство да стану на тврду темељ слоге и љубави. У овом раду, само бодро, заједнички и сложено имамо поступати; не буде ли тако, припишимо себи кривицу.

За побожност народа општине могу још више учинити но и сам свештеник, јер свештеник ријечима, али општина има дјелати добрим примјером и међу „туторима и приложницима“, па и међу православним слушаоцима. Жалосно је то ако пресједник општине не почитује свога свештеника, своју вјеру, па не дође ни два пута преко године у цркву. Ја не би знао како смије таки члан општине звати се чланом „црквене“ општине; њему би боље приличило чланство: „нецрквеног“ друштва, што у самој ствари и јесте. Многи се изговара на разне начине, па и на то да он неће „фарисејски“; ови неће да помисле да им нико не препоручује фа-

рисејство, кога баш у души имају; јер самим тиме што веле да неће фарисејски, сами себе пред Богом као фарисеј, хвале и своју побожност узносе. Не треба и не смијемо тако, ко је Србин и српског имена, јер „брза ријека поред нас тече“.

Па и насртаје непријатеља ако се појаве на нашу чисту и свету народну српску цркву, општина може и има снаге одбити не само по својој снази него и по својој дужности. Народ је црква, а општина са својим свештеником, као вођа народна, не би требала, у случају, да слегне раменима ни пред каковом силом, као што се може догодити. Опширности у овоме немојте овдјен тражити. Само ћу овдје рећи: нек се само помисли на наше старине које хоће и да поримокатоличе, по Хрвате, или барем да „побогумиле“ или најзад „побосанче“. Но здрава свијест искрених и непристрасних људи то сузбија; али опет, ми смо најпозватији чувати!

Свештеник сам не може; народ је ту, општина је на биљези: она заиста има огромну моћ, само је треба разумјети и згодно употребити.

Ни коме ни за длаку уступити ни попуштити што се тиче наше светиње; око тога имамо сви пазити.

Овђен није с горег да напоменем и ту околност што се општине могу толико одвојити од свештенства, да се често пута могу чути и ове ријечи: „цркву је народ начинио, она је народна — свештеник је његов слуга“. — Ми свештеници не смијемо тражити господарења ни у самој цркви, премда је доста чудновато чути, да се у цркви ради и управља без првог раденика црквеног. У том погледу ми хоћемо, да се међусобно савјетујемо и при-

питамо: јер „питан пута не залази“. Ми знамо, да је цркву народ начинио, али не зато да то буде дом међусобног гложења, да буде предмет наше борбе, да буде мјесто самовољног рада; но да се у раду око ње види и од пријатеља и од непријатеља, да смо достојни тога великог народног повјерења. Имати у рукама нашу цркву заиста је много — то је велика част, коју треба чувати, колико ради себе, толико и ради цркве и народа; а очуваћемо је најлакше ако се не будемо гложили. Имамо и данас добријех примјера до чега доведе борбе општинске и свештеничке за превласт у општинама и у црквама. — Свештеник и хоће да буде слуга народа, али не никако подлога и слијепо оруђе богаташа и кољеновића, и то толико да мора најприје узет дозволу од њих па онда и чиновдјелствовати.

Општине имају огроман посао савлађивати око цркве и њезиног уредног држања, да јој је добро дошао најмањи „критор“ а камо ли није свештеник са својом снагом и својим знањем.

Ово разумјети, па према томе братски, српски и хришћански осјећати и ратити дужност нам је свима и у општини и изван ње, а избацити оно из вида: „док је народа, односно општинара, биће поповски капа“.

Док је ово истина, треба знати, да је вазда: „Милуша уз Драгушу“. Тражити без потребе превласти и тирјанисања у општинама, надамо се да није ни потреба ни корист. Народ је оличен у свештенику, а свештеник у народу; нападати страна на страну, једна пола на другу, које се по својој задаћи не могу раздвојити, значи нападати на сам народ на његов образ и заустављати његов напредак. Сваки свјестан члан општине појмиће тежак положај народног свештеника,

па ће и у општинама и у њиховим сједницама имати призрења према свештенству на корист самога општинскога рада и наше цркве.

Према свему, општински је рад, око цркве не раздвајан од свештениковог, јер је и општини задатак да црква стече што више: ктитора, приложника и побожних слушаоца. Кад је то тако, онда прекинимо борбе за права, но прегнимо заједнички на рад. Тако ћемо заборавити личну славу, и тако ћемо радом опће користи, замијенити оне данашње борбе за превласт у цркви, у школи, и у општини.

Бог ће дати, па ћемо, и у будуће у раду за славу Србинових светиња, остати пред осталим српством свијетла образа. Са помисли вазда на ово, ићи ћемо правом стазом и од Бога и од народна одређеном.

Бог ви, а душа ви, није ли боље, да нас се непријатељи боје, но да нам се раздору радују. Истина кад буде стани, пани, ми умијемо приватити сви за један штап; али што треба вазда чинити, како не би заостали, није корисно по кад-кад.

Ако сад одемо у српску православну школу, не можемо у њој ништа урадити а да се узајамно са свештеником не споразумијемо. Могао би ми, ко год овђен примјетити, као да ја желим све стиснути у шаку свиштенства. Не! То ја не велим, нити сам у намјери рећи, а то српском православном свештенику и не треба, јер њему не личи у своме раду господарити, него само савјетујући потицати на рад.

Као год што је код православног Србина црква народна, тако је исто и школа и општина и свештеник и учитељ. Сваки овај чинилац само мора српским духом дисати, па и православним. Нико

то тако јасно не мора исповиједати, као црквено школске општине; од којих заиста највише и зазиру непријатељи српства и православља. Доклен оне буду на чврстом темељу народног повјерења, ми слободно можемо гледати у бољу будућност. Према овоме, оне и јесу главни борци за права наше цркве и школе, за народна права. Данас јал икад, то општине треба да разумију. Нашој бујној српској свијести радују се остали кријевни наше српске планине, јер могу слободно рачунати на нас као борце против свега онога, што би сметало слави и величини српства и светињи православља. Морамо признати да ће општине бити криве ако се у овој борби попусти и малакше. У њиховим је рукама црква и школа свештеник, и учитељ, а што је најглавније у њиховим је рукама наша омладина и зубља светиљка која нам показује куд нам ваља ићи, као Србима, као православнима. Општине се од овога не могу никако опростити, то бремене на својим леђима имају носити док је Срба и српског имена. Стари народни обичаји, како на дому тако и у српском сваком друштву, ако се почму преобраћати у новотарије по западном плану; општине су најкривље, јер оне као домаћини, као очеви, као мужеви, као чланови српског друштва, највише имају дјелати код свог брата и пријатеља, код сестре и пријатељице, да се прође свега онога што није чисто српског народа. Радом, пак око цркве и школе, они имају показати, да се у првој Србин крсти и Богу моли, а у другој да се српски дух подгријава српском књигом и ријечју Србина учитеља.

Све што овамо Србин има мило и свето, у рукама је наших општина, зато не би требало општински рад узимати олашко. Учини ли се у Босни и Херце-

говини, макар за длаку, што није српског обиљежја, имају општине примити кривицу или зато што су равнодушно стале па гледале, или што без енергије, или, пак што нијесу вјеште своје позиву. Сваки озбиљан посматрач споља и изнутра то мора признати.

Ми пак као свештеници, имамо бити главни чиниоци са нашим општинама; — оставимо ли једни друге, заслужујемо од народа неповјерење. Нама православним Србима у Босни и Херцеговини највише треба уједињене љубави и снаге, против оних, који нас не гледају са пријатељским погледом. Нико нам тако пречи није као ми један другоме; зато ће се опростити критици, ако се неповољно изрази против оних зајевница које царују међу општинама и свештенством.

Погрјешке једне или друге стране, којих заиста може бити, непоправљају се међусобним гложењем и трвењем. У таком случају имамо се упућивати, опраштајући једни другом. Није ли тако, запитајмо данас све оне завађене општине, па ћемо виђети, доклен су дошле са својим радом? Мјесто што би се ишло у опште корисном раду у напријед тамо се само распаљују партајске страсти, често пута заслађене личним зајевницама и омразама, којих ми имамо доста.

Општине су наше и на томе путу прве позвате, да све чине за угушење тијех нашијех борба. Оне истина највише имаду пазити, да би остале изван и изнад партајских и многих страсти. У противном случају, оне не воде добру, ову шаку узрујаног и измученог народа, не само с поља но и изнутра. Јест, браћо ми смо и сувише измучени и споља и изнутра, ми смо остављени сами себи, уздајући се „у се и у своје кљусе“. Зло имамо ли од

нас је и наше је, а тако исто и добро, па сад чинимо што знамо.

Па што нам треба знати? — нама као свештеницима и општинама, и нама, као народу?

Прије свега, добро срачунати вријеме и околности, у којима се находимо са својим народом. Кад то учинимо, намеће нам се одмах мисао, да што-год не оставимо започето а не довршено, или пак да што-год не испустимо из шака, што је наше по старини и по праву. Будемо ли ми ово двоје извршили, нећемо моћи послужити онима, који су нам ради назадку нашем; — дакле, не будимо ничије слијепо оруђе. Свак на посао — заповиједа се свакоме; али никоме тако у дужност не спада кретати се на опште корисан рад, као нама свештеницима и општинама! Од ријечи до ријечи ми то морамо чинити, јер нам је то права дужност. По нашем кретању у овоме времену према нашем гласу познаје нас свијет, каквоу нам народ пјесму пјева — радосну или жалосну. „Бљутава“ со читаво јело поквари, а камо ли да осоли; па не смећимо са ума позив и дужност.

Кад се срачуна снага наших општина, са снагом нашег свештенства, ми смо заиста јаки, а морамо данас признати, да би могли бити и јачи. То ће нам признати, све партајама и личним мржњама растрзане општине, као и оне у којима дере један на једну страну а други на другу страну. Овакије случајева има код нас, па не би штетило, ако би се такве општине опоменуле, на ред, па им се и предочила странпутица, којом срљају. Нама православним Србима најмање треба оваких општина у Босни и Херцеговини; јер све што имамо у рукама је нашег свештенства и наших општина. Кад је то тако, зар ми нијесмо први позвати, да

се сваког часа запитамо: шта нам ваља знати?

Народ је општар судија, зато се чувајмо да не примимо од њега оно, што би шкодило и нашој и народној срећи и будућности!!!

Свештенство и наше општине само на народ и његову будућност имају рачунати, јер листови наше историје јасно износе пред нас народне трудбенике, који су налазили своју срећу и несрећу у срећи и несрећи народној!

Чувајмо се међусобног гложења у првом реду ми свештеници и општине, те и истој губи у нашој торини и корјен исчупајмо! Чувајмо се немара и нерада око наших српских школа и црква, почем има народа код нас и око нас, који упливишу и школом и црквом да, не само да очувају своју вјеру и народност него да и наше благо претопе и пренесу у своје дубоке ризнице. То они неће само онда учинити, ако наше свештенство буде са општинама сложено и ако наше општине не буду окрећали главе од својих духовника! —

На ово нас позива не само наша дужност но и данашње вријеме, а то ће сваки православни босански и херцеговачки србин разумјети.

Свак прегео себи; а зашто да и ми то не чинимо?! Дакле слободно је Немцу, Мађару, Бугарину па и Хрвату присвајати себи и оно што није његово, а нама то да не буде слободно? Код њих као просвећене народе није стид ни срамота водити не само у одбрану но и нападајне борбе; зашто нама кроз вијекове борби наученим да данас не достаје одважност за такову исту борбу? Ми истина нијесмо научени спекулативним борбама; па то нама и донекле не треба; нама

је доста да будемо будни стражар на бранику поноса наших Срба и Српкиња, на бранику народних обичаја, пред храмом наших светиња: српске књиге и православне вјере. Нама не треба улијевање ни ласкање, па ни дружење са онима, који су нама ради са неким цијелима да униште оно, што је наше, што је српско и православно; таковима окренимо леђа па макар кишио од високоучености; јер ми данас имамо лијеп број и српских учењака који нас хоће а и треба да упуте на праве путе народног спасења.

Виче се на сва уста на пропагандисање и на фанатизам; али ми не смјемо бити слијепи према оним тајним ходницима кроз које мисле проровити наш народ, баш пропагандисте и фанатици.

Одаклен су ти мудри? Или су од оне стране са које нам сунце грања, или од оне, ће нам, за мрвицу нашег немара и неслоге, може на вјечита времена запанути и вјера и народност, то наше сунце спасења?

А, немојте ме гонити да вам кажем одаклен су, него само будите задовољни са овим питањем: Јели слободно, просвеченом народу, према висини просвешћености у данашњем вијеку, имати умних богаташа, а окорјелих фанатика?

Даклен, оно што се од вазда приписавало у хрђаву страну, непросвешћеном истоку, то не може служити на срамоту просвешћеном западу. Умно и имаовно богатом — све је слободно — свако сретство да се дође до цијели?

Наш је народ са свима својим домаћим, народним и вјерским благама опкољен са таковој војском фанатика, који нам лијепим ријечима муте народну свијест.

Сваком је слободно пропагандирати и бити фанатик — а нама православним Србима да не буде слободно и не оправ-

дано? Ово рекох, не зато, што би ми то жељели, не зато, што смо од околине, већ на то и наћерани. Овђен молим, да се прочита она књига „Пропаганда“ од Др. Милоша. Јер он на крају вели: ... „она може у томе у извесној мјери да и до неког успјеха дође, кад пастири православне цркве не би били будни и на опрезу“.

Елем, будимо будни и на опрезу сви као један, а један као сви. Особито се то тражи од свештеника и општина. Они морају борити се и борбу издржати.

Пренимо се и ми, па потребно сретство вјере наше узмимо у руке, те нек и други виде да смо и ми свјесни околине која нас окружава и времена у коме се данас животари.

Прегјерани фанатик у народности или вјери осталих народа, сваки вели да је вјештак у своме предузећу, а нико неће да му припише прећераност и отимачину. Кад је то тако другоме, нек буде и нама јер није сваки „прећерани“ Србин уједно и нелојални грађанин, но нама веома потребни раденик ко за своје, а такови треба да је сваки наш свештеник и свака наша општина. Они треба да су као један човјек.

Прегјераност није не води бољитку то нек виде позвати, а ми то и не препоручујемо. Ми само вичемо свакоме: не у туђе! а тиме и себе сјетујемо да будемо вриједни чувари свога стада од гладних вукова, тако да га не пуштамо да чини потрице туђега добра и течевине.

Могло би се много говорити; али, кад би се свело на кратко:

1. Свештеников рад на пољу нашег народног и црквено-школског живота не смије дерати у страну но упоредо, или јошт јасније: *но заједно са народним општинама чинити цијелину;*

2. Наших општина рад, мора бити опште корисан, а не посебан, у првом реду, јер није право да се нашем свештенству и нашим мањим општинама окрећу леђа, а у другом реду нек је јаван и непартајичан.

3. Свештенство и општине, морају бити једна нераздвојна целина, од које ће зависити срећа или несрећа нашег народа у овим крајевима.

Прегнимо, за заједнички рад! — Призивајмо се! — Договарајмо се! — Нераздвајајмо се — шако нам Бог помого!

Ако тако будемо чинили — нећемо живљети у овој трзавици која нам час нанесе на набрано чело, ладан зној, а час узрујаност душевну.

У часовима нашега заједничкога рада нек виде и пријатељи и непријатељи да „Срб још живи. да је јунак“!

Сава прот. треб.

Неколико примједба на нацрт правила за потпомагање удовица и сирочади свештеничкијех у Д. Б. Епархији.

Позван дужношћу као свештеник и старатељ моје свештеничке породице, за коју колико и за себе живим и радим, ево ме да овом приликом ће се опстанка нашега тиче, речем коју о нацрту правила за потпомагање удовица и сирочади свештеничкијех у Д. Б. Епархији, колико ми у томе моје скромно знање допустило буде; ни мало не полажући на то што се многа старија браћа свештеници, који имаду више знања и искуства у овој ствари од мене, све до данас устручаваше јавно и опширно донијети своје мњење, и пустити свој глас у овоме по нас и наше породице врло важном и животном питању, да би се што прије у живот привело започето добротворно дјело, и његова правила према нашим потребама и према у опште постојећим правилима осталих признати и законом утврђени заклада уредила, да што оправданије цели закладе одговарју.

Почећу дакле одма са првом тачком нацрта правила. У тој тачки стоји: „да је цијељ фонда да потпомаже удовице и сирочад свештеничку“. То је лијепо, али ја, по моме схваћању, држим да није доста осигурати само ове према данашњим нашим приликама; ми с обзиром на нашу не осигурану будућност треба да и о себи много и озбиљно размислимо, треба да и себе при тој установи осигурамо, па да нам та установа буде заједничка. При склапању нацрта правила ове установе, ја не знам је ли се то имало у виду онако, како ја замишљам и

како сваки свештеник замишљати може, кад помисли на своју вајну будућност. Па ако се може бити и мислило о томе, оно је према 12. тачки истог нацрта остало у врло уским границама. Свештеник у његовим старим годинама или у случају несретног удеса, да у млађим годинама остане за свештеничку службу неспособан, по тој тачки изгледа као пасторче према установи фонда, који му само из милости ће или неће може пружити помоћ, јер та установа није према означеној цијељи за њега створена него само за његову удову попадају или сиротну дјецу.

С једне стране: та недосљедност а с друге стране приговор брата Растка (у IV. свесци Источника стр. 169.) и на ту 12. тачку, у коме се он чуди: „зашто се у правилима умеће случај изнемоглости свештеника, који и кад обнемогне вршити свештеничке дужности и пак побира донекле своја берива, јер има свога помоћника са којим дијели на пола“, — дадоше ми повода да о томе коју више речем, јер се моје мњење са мњењима њиховим у овоме мимолазе, а ево зашто: Нама је свима позната а тако исто и нашем брату Растку, — јер је наше горе лист, — какво је данас стање нашега свештенства, да је оно јадно и жалосно у сваком погледу његова опстанка, и да је свештенство остављено самоме себи, да се за свој опстанак брине и бори. Узрока томе има много и ја нијесам позван да их овди износим, једно што сам о другој ствари рад коју

рећи, а друго што су то браћа свештеници већ у толико случајева до сада јавно износили, и што то неки и данас чине. Дакле кад смо остављени сами себи да сами о нашој садашњости и будућности промишљамо, онда смо збиља и позвани да то озбиљски и чинимо, јер је неизвјесно докле ће то неуређено стање наше тако остати. Прије се бојати из досадањег искуства, да ће остати тако дуго и дуго времена него ће се поправити и материјално подићи. Данас нам је дата прилика да се поред све наше незгоде постарамо у колико можемо за нашу будућност, јер нам је сваком неизвјесно шта нас чека дан а шта ли ноћ. Данас треба да порадимо и да се својски заузмемо па да при оснивању ове добротворне наше установе порадимо што год и у нашу корист, у старости или изнемоглости за свештеничку службу. Зар данас кад се покушава и ради, да ми свештеници између себе од нашега крвавом муком зарађеног и уштеђеног залогаја, склопимо таку добротворну установу, којом ћемо осигурати наше породице после наше смрти, да себе и туј мимоиђемо? Зар да и туј сами себи ускратимо право на подпору у нашим старим годинама, после толико годишње свештеничке службе, или у случају несреће да који и млад остане за свештеничку службу неспособан? Зар да и код те установе допустимо да се нашој браћи, који у тако стање дођу, даде просјачки штап у руке, па да они са својим пошамма и дјечицом просе и да изгледају туђе милости, а да поше његових колега којима или ће бити или не бити така незгода, уживају подпуна права и подпору из онога истог фонда, у који су и они можда све до њихове несреће улагали? — Не, ја нијесам тога мишљења. Ја држим да би праведно и умјесно било да се и свештеници у случају велике старости и изнемоглости, или у случају несреће да остану и у млађим годинама неспособни за свештеничку службу, осигурају с правом на подпору у овоме фонду кога оснивају, па ма улоге и двоструко плаћали. За то сам, па велим да би то требало при склапању правила имати у виду, и одма у првој тачки, ће се цијељ фонда истиче, рећи а не оставити га да напоследку како је данас у нацрту, да као пасторче изгледа милост и немилост из тога фонда — То је нужно да се учини кад би ми све знали да ће се сутра свештеничко стање уредити. По народној пословици а из досадањег

искуства, које није од јуче него од толико столећа, најбоље ће бити ако се ми данас како рекох, сами за себе постарамо, па се више поуздамо у се и у своје кљусе и себе овди осигурамо, него ли у сва друга обећања и исчекивања на другог да нам помаже, јер је то све на „Вележи магла“. Што би смо ми у неколико осигурали своју будућност у овоме фонду, да се њиме помогнемо у нашим старим годинама и т. д. То не би ни најмање сметало уређењу нашега стања, а ни томе да свештеник који у тако стање дође, поред уживања подпоре из фонда, ужива и подпору од власти или од његове општине у којој је служио. Не ће да, јер му те оба двије подпоре кад би их све уживао, не би дале да се поаси. Ми добро знамо да ће његова подпора, коју из тога фонда уживао буде, бити слаба и нејака, једва толика да му најнужније препитање подмирити може, поред најбоље воље свештенства да се фонд увелича, јер ће број невољника брзо расти. Нужна ће му дакле бити ипак да се по добу службе, а по праву земаљски закона пристојном подпором награди од стране позваних за то, и то треба да буде, јер се у првом сам од свог залогаја штедећи осигура, а друго му положај и служба сами по себи доноси, премда се и то до сада врло ријетко догађало.

Исто тако не може се приговорити свештенству, да би му из овога фонда подпора сувишна била у вријеме изнемоглости како брат Раство вели, да свештеник у таком случају дијели приход на пола са својим помоћником, но тај обичај код нас не постоји. У цијелој нашој епархији ја држим да нема ни једног таког случаја данас, а држим да га није ни било. Код нас је свештенство служило и служи у својим парохијама све до своје смрти, па му то дозвољавало здравље и тјелесна снага, или не, на то се слабо пазило. Ни један у таквим случајевима није узимао себи помоћника нити га и сада узима. Шта више код нас је до скоро времена још и то практиковано, да се у парохију таког изнемоглог свештеника, користећи се његовом слабости увлачили други свештеници, и овоме и оно што је заслужити могао отимали, једно из велике себичности, а друго из потребе народне, јер овај није могао долазити. Ја знадем још и таквијех свештеника, који су по 40 година служили у својој парохији, те су усљед обнемоглости дигнути са парохије, без да им је указана икака

даља помоћ из исте. Па знам и како су скончали после толико годишње свештеничке службе, збиља најгрозније и у највећој сиротињи. Па најпосле кад би узели баш и тај случај, да се обнемоглим свештеницима даје помоћник и да овај с њиме дијели приход на пола, ја не могу појмити зашто му се не би из фонда могла у том случају пружити помоћ, кад знамо да је и са цијелим приходом кубуријо, а камо ли са половицом, која му се ил' даје уредно ил' не даје, јер свак себи вели: „туђа рука свраба не чеше“. Баш у таквом случају треба помоћи свештенику, јер он код одређене му половине може лако са породицом од глади помријети, почем се слабо ко на њега обзирао, рачунајући на његова помоћника и потпору од истога. Зато ја опет повраћајући се на моје мишљење велим, да би ми врло грешни остали, кад би пропустили да се у овоме фонду свештеници у њиховим старим годинама или случајној несрећи онеспособљена за свештеничку службу не осигурају, кад нема разлога који би то спријечити могао, него на против кад постоје толики који то оправдавају. У прилог томе навешћу и ову околност. Једном свештенику који је плаћао 10 година улог основни и редовни, може се десити несрећа да у 11. години ослајепи, осакати или да га удари капља у ногу или руку, па да за службу свештеничку остане неспособан, а да међу тим живи још по своме тјелесном саставу 20—30 година у кругу своје породице на постељи или иначе. У таквом случају он, кад се у правилима овога фонда не би увело — како напријед споменух, остао би без потпоре из овога фонда, или би му се према данас постојећој 12. тачки из милости нека сасвим незнатна потпора дала. Због њега би трпила незгоду и његова породица до његове смрти. А да је он умро ова би по праву уживала потпору. Он би се дакле у таквом злом удесу пород уложеног улога патио, а због њега жива и његова породица, а други би којима није ни половина толике невоље, уживали потпуну потпору. Осим тога у таквом удесу стоји још једно неријешено питање према данашњем нацрту правила, а то је: „Шта би било с улогом кога је такав један или више свештеника плаћао у фонд до дана кад је пао у несрећу, па је од тада плаћати престао? би ли му пропао у фонду или би му се повратио? и би ли његова породица ако би у фонду остао изгубила право

на потпору, према т. 15. нацрта правила? Поред тога што свештеник треба себе, своју попадију и сиротну ћеду да осигура у овоме фонду, њега позива дужност да се постара још и о родитељима. Ја држим да би сваки свештеник остао најнеблагодарније створење према ономе, који га је уздигао, одгојно и васпито, кад не би уз пошу и ћечицу и своје старе родитеље осигурао. Неправедно би било да поша и ћеца уживају подпору по смрти њихова попе, а да саморан отац или мати овога изгледају помоћи туђе и да просе, па још у приликама ће поша ове за живота попе није трпила. И њима би требало указати помоћи у таквом случају, ако им је син свештеник био једина потпора, и ако немају других срестава, којим би се помоћи могли у њиховој старости. По томе дакле требало би у првој тачки овије правила, ће се о цијелим установе говори увести да је цијељ исте:

1. да подмаже остарјеле и изнемогле свештенике;
2. да подпомаже удове попадије;
3. да подпомаже сирочад свештеничку; и
4. редитеље свештеника.

У другој тачки нацрта правила истакнута је уставна фонда, и вели се да се капитал фонда постизава из:

- а) основног улога од 100 фор. кога ће плаћати од једном или за 10 година свештеници садањи и будући;
- б) редовног улога годишње по 5 фор.; и
- в) добровољних прилога и завјештања добротвора и пријатеље ове установе.

И то је лијепо. Но ја бих и ту нешто реко. Да би што боље уставна фонда својој племенитој цијељи одговорила, ја држим да зависи од њенога капитала са којим се располагати буде. А кад је томе капитал по сриједи, нужно је побринути се да се тај више умножи и да се приход што већма рашири. Од самог основног и редовног улога, ми се данас не можемо надати да ће се тај капитал толико умножити да могне, својим интересом и кроз неколико година пружити бар приличне помоћи онима, за које уставна важност имала буде, једно што је ова добротворна заклада код нас нова и необична многоте се бојати, да ли ће се и сва она браћа све-

штеници који могу истој одаzvати се, — јер смо ми жали Боже према таким установама били до данас ладни; а друго што је већина свештенства како је познато у таком сиромашном стању, да се ни најнужније уздржавати не може, па ће слабо и ову установу помоћи.

Нама је дакле дужност кад се ради о капиталу фонда, да се обазремо на све стране и да прибeремо сва могућа средства, како би га што више подигли. Има много оправдана начина којим се то постићи може. Од свакиен по мало па ће бити доста. Пословица вели „Зрно по зрно погача, камен на камен палача“, тако и овди. Уз основни и редовни улог добро је напоменуто да се капитал фонда умножава завјештањем и прилогом појединих добротвора и пријатеља ове установе, али је и то требало рећи да таким добротвором може бити сваки Србин и Српкиња, који даду у фонд преко 100 фор. без разлике свештеничког или свјетовног реда. То је нужно да се у правила уведе, јер сам увјерен да би било доста побожни хришћана Срба и Српкиња, из народа, који би слeдовали примјеру нашег првог и највишег добротвора љубљеног оца и Митрополита Ђ. Николајевића, па би притекли у помоћ својим добровољним прилозима овој нашој племенитој установи. Није на ни у овој установи ми се не смијемо одвајати од нашега народа, нити треба да се одвајамо, јер смо сви браћа, сви синови једне мајке отаџбине и једног народа, везани узајмном дужношћу да један другога потпомажемо у свему где се нашега опстанка тиче.

Поред тога има нешто што се опет нас искључиво свештеника тиче, чиме можемо осим улога помоћи установу и увеличати јој капитал, а то је: сваки се од нас без разлике стања и положаја радује кад напредује у својој служби, кад се положајем и чином и званијем узвишава или

кад се од претпостављене му власти за његов рад одликује, па кад је то за нас радост јер смо сви томе наклоњени, и кад се ми усљед такје одликовања и промицања у служби веселимо, да нежалимо чак у таким приликама и части друштвене чинити. Зар не би тада могли притећи у помоћ и овој нашој установи? Зар би нас и једног завалило и сурвало у пропаст, кад би у том случају дали фонду установе неки извјесни дар успомене ради на то весеље душевно? Не би. За то ја бих био мишљења, да се уведе у правила, да сваки свештеник који дође на парохију наново, или који би постао чланом конвисторије или вјероучитељем већих завода, има платити 10 фор. а други и трећи 20 фор. добро вољне таксе у овај фонд, а тако исто да се уведе да и они, који се одликују црвеним пасом, напреним крстот, чином протојереја, протосинђела, игумана и архимандрита даду у фонд по 10 фор. добровољне таксе. То није ништа много за људе који напредују, за њи је и то узвишено и они би то учинили, имајући у виду племениту цијељ фонда, јер су ријетка таква одликовања у човечијем вијеку, а човјек не треба да живи сам за себе. Уз то јошт имају двије прилике где би ми могли уздићи капитал фонда. Прва је прилика што би могли установити да се у корист те установе држи у години барем једна духовна забава или јавно предавање; чиме би поред материјалне помоћи установи допринијели много и моралне поуке за народ и свештенство у животу и раду његовом, а друга је кад би се уредило да оставитина архијереја, монашког и мирског свештеника, који умре без законита насљедника и завјештања припадне и нешто овоме фонду, где би му име остало у вјечитој успомени. Обадва та начина којим би се капитал мого уздићи нијесу ни за кога тешки, и они би се могли у правилима увести у рубрици доходака установе.

(Свршиће се.)

На рад! . . .

Минуло златно доба, . . . спомени само стоје —
 Кад Србин јунак бјеше под крил'ма среће своје
 Мишца му бјеше храбра, срце му бјеше смјело,
 А лавор-вијенци славе ресише сјајно чело.

Куд год је руку диз'о, куд год се кроком крет'о,
 Побједа само славна и понос га је срет'о;

Силни је богати запад трн'о од њег'ве силе,

— Та Србин бјеше јак . . . !

И пјесме славопјек пјеваху бајне виле; —

А њег'ве путе дичне, китило ј' меко цв'јеће,

Над њиме љупким сјајем сунашце дивне среће

Ширило ј' златни зрак

Ал' мину срећан данак и златно доба мило,

Сунашце српске среће, за тавни с' облак скрило, —

И витез који тако побједе носит' знаде.

У црно ропство паде

Паде на чело бора, на срце терет худи,

А тешки ропски оков на снажне јуначке груди; —

И љута звјер се суну на груд му земље свете

На, синку цигли рај.

А Србин био ј' патник, сред црне ноћи клете,

Уз гусле појућ' нади борио с' с тешком тамом,

Џиновски тешки оков јуначку груд му слам'о,

А душу мука, вај

Патнички српски роде, још духа увијек чила!

Кроз мрачне, страшне дневи, водила т' нада мила, —

Па ти ми јоште живиш, сред грозна доба ова,

Лаганим тихим шумом минуше пет вјекова — —

— — Ој па ни сада роде, не клони, наду гаји,

Минуће тешко доба, сунце ће да засјаји, —

А ти ћеш блажен бити, кад свети анђ'о среће

Прими те у свој скут . . .

Пробудиће се виле — запојат' славопјек;

У дивном жићу твоме синуће премаљеће,

Разведриће се небо, — а славе бајно цв'јеће

Китиће т' даљи пут.

Не клон'те браћо мила, кр'јешите с' моћним Богом,

Он ће вам будућност сјајну крунисат' дивном слогом . . .

Па на рад, док је доба, на рад са свију страна,

На рад за срећу своју, за свјетлост својих дана!

Нек мине тешко доба, нек мину данци ноћни,
 Та ми смо јоште снажни, та ми смо јоште моћни . . .
 Мишца нек слама трње, а нада свијетли путе,
 Нек бјега црни мрак! . . .

Нек нас не страши тама, ни силне буре круте — —
 Ој тамо, гдје може само да доспје сложна снага,
 Тамо нас чека слава, чека нас прошлост драга,
 Чека нас среће зрак.

Јов. А. Дучић.

Свештеници и учитељи као наставници пољопривреде.

Пише В. Т. *орфан*

С овим смо у кратко разјаснили потребу и важност пољопривредне наставе у основнијем школама но пређимо сада на сав рад, којим ћемо жељену цијељ постићи. Више пута смо до сад спомињали *школски врт* а то е тога што је школски врт као земљиште, на којем је могуће успјешно учити дједу пољопривредним радovima. Само живом ријечи и радом у школском врту, дакле очигледном наставом схватиће дјеца наше поуке и дубоко их усадити у своју душу. Учење пољопривреде у школској соби нема код мале дјеце баш никакве вриједности и жали Боже оно вријеме, које се на то употреби. Ушљед тога треба да нам је прва брига да уз школе подижемо и школске вртове. Земљиште за школски врт, тамо гдје га нема, треба општина да даде и без сумње нема ни једне општине, која не би имала комадић земљишта било уз саму школу или у њеној близини, која не би могла уступити на општу корисну цијељ. Познато нам је да и многе наше црквено школске општине имају у сред села или варошице земљишта, која би се могла врло згодно употребити за школски врт, дачим сада леже пуста и окоровљена. Колико има цркава, око којих се налази лијеп комадић земље за сад обрастао коровом, а могао би се врло згодно употребити у ту цијељ. Па узмимо случај да свега тога нема ипак држимо да нема ни једне наше општине, која не би била у стању да било купњом или под закуп на више година прибави школи комадић земљишта, на којем би школска младеж црпила корисне поуке. Настојмо дакле којим било начином да проширимо нашу школу помоћу школског врта.

Најбоље је ако се школски врт налази уз саму школу, но ако то није могуће тада је боље ишта него ништа, задовољимо се и са земљиштем, које није одвећ далеко од школе. Земљиште за школски врт не треба да је заклоњено, већ да га бар неколико сати дневно грије сунце, а то је по нашијем селима, гдје нема великијех зграда, врло лако наћи. Од врло велике је важности у школском врту вода, е тога треба да је има била бунарска или текућа, јер се без ње не може ни замислити школски врт. Што се тиче каквоће развитка, наравно да је плодна црница најбоља, но ако такову немамо не треба од своје племените намјере да одустанемо, јер комадић земљишта за школски врт, све да је врло лоше, даде поправити се ваљаним обрађивањем и гнојењем, па ће и тај рад пружити лијепе поуке дједи и њиховим родитељима.

При уређењу школског врта имаће учитељ одмах у првом почетку неких новчаних издатака. Новац за подмирење истијех треба општина да да, и што је општина у том погледу дарежљивија, тијем ће се прије моћи претворити земљиште у школски врт. Набава алата ће нам бити прва брига, јер без алата нема заната, па ако баш нијесмо у стању да га набавимо одмах, наћи ће се зар у селу добрих људи, који ће у првом почетку позајмити учитељу најнужнији алат за кратко вријеме.

Осврнемо ли се по нашем селу видићемо, да су поједина земљишта без икакве ограда или већином слабо ограђена. Таково земљиште добиће по свој прилици и наш учитељ за школски врт. Наравно да га ваља одмах боље оградити,

дија добивала. С тога ће мјешанац, који се од свијех могућих материја прави, добро доћи школском врту а преко зиме ће се моћи прилична количина тога гноја прикупити у школском врту.

Сви до сад наведени јесени радови при уређењу школског врта даће учитељу довољно материјала за поучавање ученика преко зиме у рачунству, геометрији и физикалним појавима, а даће му и згодну прилику да увјери своје ученике о важности ових предмета по пољску привреду.

Прође ли зима и појаве ли се први дани прољећа, имаће учитељ пуне шаке посла у школском врту. Прије свега мора што прије почети уређивати земљу и не смије пропустити ни један лијеп дан без рада, јер је неопходно потребно, да школски врт већ прве године добије лијеп изглед, иначе ће особе, које школски врт потпомажу брзо изгубити вољу и изрећи неповољан суд, који је у стању да јако оштети будућност школског врта и његову педагошку употребу. Ушлед тога мора учитељ свом снагом настојати да што брже произведе рашћење биљака у врту. У ту циљ треба већ с јесени или у зиму да се побрине, с које ће стране набавити дрвеће, подлоге и шибље, како би их одмах у прољеће могао засадити.

Шта све треба посадити у врту тешко је навести, јер се при том морају узети у обзир мјесне околности. По томе погрјешено је и мијење онијех, који држе да у школкем врту треба да буде свега; такви људи не рачунају са земљиштем и климом. Главна је да се набави у првом раду све ваљане домаће врсте воћа а са стране оне, за које држимо да ће код нас добро успјевати. Довољно је ако се набаве једногодишња оплемењења, јер су јефтинија а с друге стране ако се које и не прими, не ће ником упасти тако у очи, као кад се веће дрвеће сасуши. У опште се треба колико могуће клонити сваког неуспјеха, јер су лаици одмах приправни да суде по спољашности те им нијесу довољна ни најјаснија разјашњења о узроцима неуспјеха. Настојмо дакле да одмах првог прољећа посадимо неколико врста оплемењених јабука, крушака, гуња, мушмула, оскоруша, шљива, трешања, вишања, кајсија, бресака, бадема, ораха, кестенова, лешњика, дријена, дудова, огроза, рибизла, малина, јагода, винове лозе итд. Ра-

зумије се по себи да у малом школском врту не могу стати све те врсте воћа, па с тога треба учитељ да сходно дотичном предјелу избере воће. Имаде ли пак у школском врту мјеста за насад малог перивоја, тада може неко дрвеће и шибље, које смо споменули, и за то употријebити.

Овијем дрвећем ударићемо темељ будућем школском врту, са њега ћемо добити кашње племените гранчице за каламлење дивљака, оно ће нам дати положница и расадница. Осим тога тијем ћемо поступком јако напријед коракнути јер је познато, да одгајивање многих врста воћака из сјемеа захтјева много времена, труда и пажње. При добављењу воћа треба особито пазити на име врста. Име сваке воћкице треба привремено забиљежити на простом кочићу, који се забоду на оно мјесто гдје ће се дотична воћка посадити. Како воћке тако и сјемење од поврћа, техничких и пољопривредних биљака треба такођер набавити раније.

Прије но што стигну сви ти предмети, треба ученици да приправе коље за ознаку мјеста, гдје ће се шта сијати и садити, и да за пресађивање приуготове расадник воћа, који је с јесени риголован. Одјелење врта, на којима ће се садити поврће треба с прољећа добро да се уреде и приуготове за сијање и пресад, затијем да се у праве греде (лијехе или опаке) подијеле. То исто важи и за расадник воћа. Главни путеви и стазе нека се лијепо омеђаше ледином да добију лијепши изглед. Рекли смо већ, да се само осми или десети дио расадника воћа риголује и за гајење воћа прве године употријеби, по томе остаће нам још седам односно девет дијелова. Ове дијелове, могао би учитељ ускопати или узорати те кромпиром или зобљу зазијати и за себе употријебити.

Рано у прољеће је вријеме да се прави расадник за поврће. Расадник треба учитељ са дјецом да направи и то прост али ипак ваљан без много трошка. Уз бунар треба да укопа више буради од уља или петролеја за прављене теч-ног гноја.

Све ове радове, који се морају обавити у јесен и прољеће, моћи ће при мудрој подјели и умјерености извести сами ученици, једино, као што је већ наведено, треба ученике поштедити од риголовања већег комада земљишта. Врт од б' ара простора моћи ће ученици потпуно обрађивати, јер се сви радови не морају доготовити

у једној години. Ваљана подјела радова на јесен и прољеће много ће допринијети к томе, да се све савлада. Ученици раде врло радо у врту, више њих истачи ће се у разнијем пословима, неки врједноћом при копању, други вјештином при мјерењу, сијању, пресађивању биљака и осталијем радовима. На ово ваља учитељ да пази и да се тијем користи без да учнике оптерећава или на рад приморава. Све поменуте радове треба заједнички да обављају они ученици, који су за то одређени. Обећање награде на примјер да ће воћка, коју неки ученик засади, бити повјерена једино његовој нези, допринаша такођер много истрајности ученика при раду у школском врту. *Рађње у школском врту не смију се никад одредити за казну ученицима.* Свагдје гдје се ово чини, јако се гријеши, јер се убија код ученика воља на рад. Рађње у школском врту треба сматрати као награде и у том виду их ученицима давати, јер ће се само тако побудити у дјечи љубав к пољопривредном раду.

Послије напријед поменутих радова предузима се у прољеће одмах сађење глога као жива ограда т. ј. ако га нијесмо већ с јесени засадили. Међу тијем стићи ће и наручено дрвеће, сјемење поврћа, цвијећа итд. Како врјеме допусти треба засадити оплемењене воћкице, јагодичасто воће и дивљачице за кашња оплемењења. Ово потоње можемо за прву годину добавити из нашијех шума, у којима их имаде у изобиљу, но наравно треба пробрати само праве, здраве и младе. Да за идућу годину добијемо ваљане подлоге и да дјецу поучимо у произвађању лијепијех дивљака предузећемо одмах и сијање сјемења од јабука, крушака, трешања итд. И сјемење поврћа и цвијећа посијаћемо сад дијелом у расадник одакле ћемо послје биљке пресађивати а дијелом одмах у гредице. У расаднику поврћа треба оловком на дапчици записати врсту поврћа и забести је поред мјеста, гдје је дотично сјеме посијано. У школском врту треба да се нађе разноврсног поврћа. Пољопривредне билке, које имају особити значај по дотичан предјео не смију се при уређењу школског врта изгубити из вида. Особито се препоручује

нашијем учитељима, да колико је то у школском врту могуће извести, упознаду дјецу са гајењем крмних биљака, као: дјетелине, луцерне, еспарзете итд. Свијем нам је познато, да је сточарство у нашијем предјелима најглавнија грана пољопривреде, и да се једно бољим храњењем и негом даде подићи, ушљед тога је гајење крмних биљака по наше предјеле од велике користи.

Кад је све сјемење посијано настаје мали одмор у школском врту. Тај одмор треба старији ученици да употребе корисно, то јест да сваки узме предасе план врта, који је јесенас израдио с учитељем, па да у њему назначи све путеве, одјелења и гредице уз назнаку шта је гдје посијано. Исто тако треба да означи малијем кружићем на плану она мјеста, гдје је која воћка посађена а уз њега да стави број под којим ће доле испод нацрта навести име дотичне воћкице. Такав један лијепо израђен план ваљало би да се налази и у шкољској соби.

Прије но што пређемо на друге радове у школском врту навешћемо нешто о самом раду дјече. Има по негдје школских вртова, који су врло лијепо засађени шта више, који изгледају као неки перивоји. За уређење таквих школских вртова даје се учитељу доста новаца па и надничара а сам учитељ је особити љубитељ рада у врту, те сам сваку биљку засади, свако дрвце сам окреше и оплемени. Дјеца се у тијем вртима употребљују једино за пољевање и плевљење. Пошљедица тога била је, да су дјеца силом и против воље ишла у врт а употребила сваку прилику да умакну и да се извуку из рада. Такав врт да је и најљепше уређен није школски врт, јер га дјеца треба таковим да учине а врт да буде за дјецу. Ученици треба све радове у врту да извађају а то ће и моћи ако школски врт није одвећ велики. Главна је задаћа учитељева да код ученика изазове интересовање за културу у школском врту, и да се то интересовање одржи код ученика. Изазивати интересовање код ученика лако је, а одржање истог је педагошка вештина, која се постизава једино љубављу према самој ствари и педагошким тактом.

О светковању Недјеље.

„И отвѣщавъ, рече Исѣсъ законикомъ и фарисеемъ глагола: Яще достоинтъ къ Сѣ-вотѣ дѣлати“.

Господ наш Исусе Христос, познајући сакривене мисли фарисеја, запита их једанпут: да ли допушта закон у дан свечани лијечити болне? На питање ово умукосе сви законодавци, незнајући шта би му одговорити могли. Али то ћутање не остаде без гласа. — Они су мислили да не треба у Суботу лијечити, и по томе, да Христос руши Суботу. Уста својих несмједосе отворити; јер знадијаху како народ почитује Исуса Христа и Његова чудеса, и тако, ово питање ријешно је сам онај, који је дан свечани установио, тако, да му противници ништа не могоше учинити. Овога истог часа, исцјелио је пред њима човјека, који је од водене болести страдао. Што је дакле човјек оздравио то је било чудо; а чуда чинити сам Бог може; и по томе што Бог ради, то није противно; дакле и болне лијечити у дан суботни слободно је. — То је доказао Христос.

Да је св. Недјеља то, што је била Субота у старом завјету, то мислим, да вам је свима познато зато нам се треба прибрати у мислима, да празновање Недјеље као дана васкрсног разумијемо и испуњавамо не лошије од старих Јудеа, него ли боље и савршеније, пошто је хришћанство претежније од јудејства. — Сад узмимо на ум, да се цио седми дан посвећује Богу на службу, а ниједна част његова не уступа се човјеку за тешки или други домаћи рад његов. Добро ће бити напоменути још и то, да се почетак и свршетак дана своди на ону мјеру, која је још при почетку свијета постављена. Дакле празник почиње с' вечера у очи дана, а свршује се на сами празник у вече. То свједочи и књига Типикон, који прописује ред црквени богослужења.

Може бити да ће неко примјетити, да није могуће читав дан или 24 сата Богу посветити се; јер неки час треба и човјеку, н. пр. да се обуче, умije, руча, вечера, мало прослава и т. д. На коју примјетбу овако се одговара: зар не може човјек облачећи се н. пр. лијепо мислити, и тако чистом преобуком одати част Богу и св. храму? За то је и данас обичај, те ми

чишће и љепше хаљине штедимо за празник; но то је више ради сујете, него ли ради Недјеље или празника. — Треба знати, да је у ноћ у очи празника, једна част св. дана, те отуда сваки треба, да тада нешто мање спава, да се рано пробуди и у цркву дође, као што Хришћани у давнашња времена у те ноћи и не спаваху никако. Сад да чујемо, шта говори стари закон за Суботу и има ли шта више него ли у нас? Из свештене историје дознајемо: — док су Израиљци лутали по пустињи, један од њи усуди се Суботом купити дрва. Истина, ми му за то не би ништа; али у оно вријеме пресуда би готова, јер га осудише да будне у камен засут. Ево како Бог страшно пријети онима, који би се усудили закон о Суботи преступити: Ако не послушате мене, и ако будете радили у дан суботни, то ћу запалити ватру на вратима тога, и погорјеће све куће у Јерусалиму, да се угасити неће. Ова божија пријетња испунила се; јер су Вавилоњани послвије дошли, освојили и запалили сав Јерусалим.

Имамо споменути још један догађај који се збио у вријеме браће Макавеа. — Кад оно цар Антиох нагоњаше Јудеје, да се оставе своје вјере те да остану идолопоклоници, онда многи поутјецаше и посакриваше се по планини и пустијем мјестима. Предводител војске Антиохове знајући, да Јудеји светкују Суботу и ништа не раде, удари на њих у дан суботни. Они се тада нађу у чуду и рекну, да ће сви помријети и да се бранити неће, те је тако до хиљаду људи погинуло. Но да се сви не би тијем замели, поставе послвије правило, да се и у Суботу од нападајућег непријатеља бранити треба. Али код нас браћо већ није тако, јер св. Евангелије умекшава закон о празновању Недјеље и говори: „Који је од вас тај човјек, кад му овца упане у јаму у дан свечани, па да је не извади“?! тај је гори од живинчета онога, з што је свака Недјеља човјека ради, а не човјек Недјеље ради! Из тога ми изводимо за се ова правила: 1). Треба у Недјељу радити послове, који су пријеко потребни; 2). Дјела она која дану приличе слободно вршити; али треба знати, да св. Евангелије као год и стари завјет строго забрањују радити у Недјељу онај посао, који се сутра дан т. ј. у понедељак урадити може.

Сам је Бог осветио сваки едми јан својим
 главним из гроба васкрсењем; а долге стари
 народи признаваше Своботу за част створења
 свијета; но ој кад Христос васкрсе и члуде у
 бољи и нови живот увече, то ој тога времена
 ми Хришћани светкљемо св. Недељу, која је
 много узвишенија ој старе Своботе. Па у којикс
 је Свобота као јан освешен светкован и у оно-
 ликој мјери поштован, то још много више при-
 стоји, да ми почитујемо и светкљемо Недељу,
 као јан васкрсан — јан радости, који до вијека
 траје.

У осталом арага браћо, упита ћемо се, треба
 ли у јан недељуни, у јан тако свечан и Богом
 одређен пропустити јутрењу и литургију, а ићи
 на базар, обилазити дућане, врбати купће и у
 мјесто молитве, тражити забаву по манама и са-
 кафанама, крчмама и арулим неприличним са-
 станцима? По грађанском закону допуштено је
 у празнични и недељни јан куповати и прода-
 вати оно у, те дане, што се и у арули послен
 јан урадити може; или продавати копили ради
 или куповати, што се у послен јан нема кад,
 то је заиста стидно! — Зар је мало шест јана
 за трговаче и тециво? — Мора ли се радити и
 у едми јан и товарити пријех на ону малу
 Абул, коју си тога јана стекао? Мора ли се,
 питам, преступати заповијед Огора, који је едми
 јан осветио? И у очи недеље и празника, када
 већ прквја почиње празновати евршјују вечерње,
 када су наши стари предаји на богослужбене до-
 зазани, треба ли да ми, као потомци њихови
 ој рата прођемо се, али чини ми се, ни тога
 није! У јан освешен треба да боготуога јдева
 творимо, да не тражимо многи забаву ни веселу,
 — нити да се упуштамо у онакова јдева, којима
 се Бог не прославља; па шта више у те јане
 не треба никога ни да вршебамо.

У гудуће, у која није савјест помучена,
 немо слободна и отворена, тај нека се добро рас-
 мисли о овоме, што је овјде казано, па нека у
 свечане празничне и недељне дане приљжно у
 пркву ије, нека се велим — на арул и бобел
 ој себе гудеја; па нека не гудане под пријеха,
 не улађа страсима и, нека се не поводи по
 рђавим обичајима и примјерима злих људи. Амин.

О покорности свештеницима.

“Повинијте се наставникомъ кашииъ и покорнитсеа, ти во едватъ о дшшхъ кашихъ”.

Благочастива браћо! — Да би могли за-
 добити вјечно блаженство и рај, треба ићи ару-
 лијем путем. Ако би сад н. пр. запитано кога
 ој вас: брате, вјерујеш ли да има рај и пакла?
 обеш ли спасен бити? куда иш, куда си на-
 мио ита? ти би ми заиста казано, да не знаш на
 све то одговара дати. Данас, за све то знаши,
 нужно је предати се у руке свога свештеника,
 који бете свему томе научити и на јубар пут
 наставити; само треба његове савјете слушати
 као и самога Бога. Бог се браћо овјде на земљи
 нејави, за то је он поставио мјесто себе
 на земљи свештенство и казано је: који слуша
 њи и мене слуша, а који не слуша њи, тај и
 мене пр-зире. На послетку говори и то: ојато
 онама, који се повинују својим духовницима; а
 несрећни су они, који их неслушају, јер тим по-
 казју да нијесу овце Христове. — Неки мисле,
 ако ће им спасен гуде, да треба за то велику
 покору чинити; арули оет, да се треба југо
 Богу молити; трећи, да се треба често причеш-
 тивати ита, но ни у томе није све. Но пита
 те неки, па како ћу ја знати све што Бог оче-
 и заповиједа. Начин, да све то сазнаш, јесу све-
 штеници, које је сам Бог овјде на земљи мјесто
 себе поставио. Који-тод слуша наставу својих све-
 штеника, тај вајада улађа Богу. Кад се молиш
 Богу, кад једеш, пијеш, спаваш и кад се веселиш,
 ако то све чиниш по настави својих свештеника,
 то онај извршјеш вољу невинимом Бога.

Свети апостол Павле говори: “Повинијте
 се вашим оцима духовним и радите само оно,
 што вам они налажу, па се небојите; јер они
 ће одговорити Богу за све, што ви овјде на-
 земљи учините”. Али даље наставља: “ваше по-
 виније нека гудане без противности не члугећи
 се и не нападајући свештенике”. И који тако
 чинити гуде, тај неће давати одговор за своја
 јдева, јер, кад те у јан гуда Божијета зашита
 Христос, зашто си тако радио и живио, — ојо-
 бодно одговорити можеш: Господин, тако ми је
 рекао духовник твој т. ј.; само ако гудеш његов
 савјет гудашо и тако се владашо.

Законијејди свештеничке треба примити као
 самога Бога и светог човјека. Но рећи ће ко:
 та мој свештеник није свет и ли, да је он свет,
 ја би га аручјије слушао. Који би ој вас браћо
 тако рекао, ја би му казао да се вара, јер ти се
 не предајеш у руке њему као човјеку, него као
 посланику Божијему, па он био учен и ли, неучен.

Који год слуша наставу свештеника, тај се удаљава од свију зала; који пак чини све по својој глави и неупраља се ни по чијој ријечи и савјету, тај иде путем, који води у ад, — тај се повраћа на своја пређашња безакоња и, тај вазда пропада. Једном ријечи, тко њи слуша, тај је безопасан и не боји се да ће страдати; јер то је пут Божији, којим свештенство људе наставља.

Ко год презире налоге својих духовних старјешина, тај презире и Бога, који је свештенике мјесто себе на земљи поставио. Св. апостол Павао казује: „Није добро духовне оце не слушати“, јер ћеш их наљутити па те неће више хтјети на пут спасења настављати; а свагда је тешко оној лађи, коју њен корманш и управитељ пусти, да иде, куд је вода понесе. Ми смртни овдје на земљи наилазимо на хиљаду мрежа и замки, а на име: на зла друштва, наше страсти и разна друга искушења, која нас често варају; па од тих свију само онај ће се сачувати, који се свега клони и по налозима својих духовних вођа управља се. Ако се догоди, да идући по мрачној ноћи кроз какву дубраву, у којој су многе стијене, кршеви и стрмени, заиста ти, ако си невјешт забасоо би, а можда и животом платио, јер твој сам разум и твоја памет одвешће те, да се у какву јаму и провалију увалити мораш. Који своје духовне вође не слуша и њима се не повинује, тога Бог остави, да иде онијем путем, којим је пошао, па ће напоследку виђети докле ће доћи. Не слушати духовне вође, то је као год кад један зао човјек остави свога Бога — Створитеља, па у мјесто њега моли се идолима, и чини што је њему драго.

Уз овај мој данашњи говор, дода ћу још и то, да многи осим што неће да извршују заповиједи својих духовних старјешина, али исти ти и ругају се многоме које чему свештеничком или учитељском. Н. пр. свештенике имате и њима треба, да се предате и онако управљате се, како они паметно налагали будну. Ви сте браћо исто тако у ваше мјесто и учитеља добили и најдрагоценији аманет — вашу дјецу њему сте повјерили, да их он научи и изобрази како најбоље зна, па и ако сте то све учинили, то не би требали, да се паметнијима противите, т. ј. како они говоре и раде ово или оно.

Овдје вам мислим рећи о том. Ми Срби у Босни, требали би да говоримо по јужном наријечју српског говора и док ми неки говоримо:

дијете, вријеме, сијено, дјевојка, срећа и т. д., докле други напротив изговарају: дите, липо, вира, дивојка, срића и т. д., па се још ругате нама и грдите учитеља, који тако учи. На то ја говорим вама, која је то глава, која тако нешто мисли? — Ми, који нешто школе учисмо, нешто свијета прођосмо, да не знамо; а онај који можда нигда у школу завирио није, да он велим, зна, како је право ријечи изговарати?! или рећи, није тако већ друкчије и т. д.

У нашем српском језику има три дијалекта или начина говора: источни говори: лепо, бело, дете, сено, свет, леб, и т. д.; западни говори: дило, вира сино, либ, а јужни говори: дјело, бријег, ријека, вјера и т. д. онај, коме се ви ругате. По источном начину говора говоре наша браћа Срби у Србији; по западном Срби западњаци римокатоличке вјере; а по јужном говоримо и треба да говоримо ми Срби православне вјере у Босни и Херцеговини. Овај начин говора баш је и понајљепши, те би ми требали с њим у говору да се служимо и научни и књиге на истом да пишу. Вашијем гввором или правије рекући искваренијем језиком ви чините, да вам се људи у другијем мјестима смеју и ругају и управ непознају вас, да сте Срби, него те многи за шокца држи. Дакле ми ћемо говорити, да је боље и правије овако, а ви да је тако, па ћемо видити, како ће на крају бити и ако се ви нама многи данас ругате!

Примјећујем још једну ману, која се међу нама Србима и особито нашијем трговцима одомаћила, а то је, што многи говорећи обичан разговор мијеша у свој чисти српски језик турске неке ријечи и бројеве. То је браћо противно законима језика и ко говори српски, нека је управ српски. Оће ли турски, па ни ту не треба опет мијешати наше српске ријечи. Зашто би неки казао: елли беш, или ићи јуз сексен докуз бучук, кад се то може прчво и чисто српски казати: педесет и пет и двије стотине, осамдесет и девет и пд. Ја вам кажем, да би се код паметнији за такав говор замјерили а ви и опет како оћете — тако и радите. У осталом ви сте мене у вашу средину добили зато, да вас на пут спасења настављам, да се дјеца ваша изучавају и т. д., па је и врло потребно, да доста нечега послушате и научите; а ми ако не би знали, ако не би било ово све овако, као што вам се и казује, онда би ви могли ка-

зати: ајде ти драги од куда си и дошао; а ми ћемо себи тражити бољег и способнијег.

При свршетку и опет вам повторено говорим, ако желите себи праву срећу, треба да се у свему управљате по налозима својих свештеника, којима треба, да се често и исповиједате и ништа не затајивши, да им кажете све, што тежег

на души вашој носили буднете, па ћете онда испунити ријечи Христове, које говоре: „сл-шали васъ, мене слшашетъ.“ — Амин.¹⁾

¹⁾ У простору између Рање и Јајца, Фојнице и Лажевна Срби сви служе се западним наречијем говора. Срби Херцеговци говоре најчишће српски јужним дијалектом служећи се. Разлика је само у томе, што ријечи по гласоудару друкчије нешто изговарају. С. Д. уч.

Освећење српско-православне цркве у Добрљину.

(Костајнички протопрезвитерат).

Славном српско-православном уредништву „Бос. Херцеговачког Источника“ у Сарајеву. Подписани учтиво молим то славно уредништво, да би благоизвољело у својему цјењеном листу сљедећем допису мјесто поклонити и у потпуности штампати.

Кад сам примио позив од слав. срп.-православне црквене општине Добрљинске од 3. септембра тек. год *), којим ме је иста општина позвала — да на дан 29. септембра — Миољ-дан о. г. дођем на српски збор к ново-подигнутој Добрљинској цркви — кога је дана и празника Његово високопреосвештнество господин митрополит Ђорђе Николајевић својом св. архијерејском службом освештао више поменути цркву; те као Србин нијесам могао друкчије учинити, него баш на брацки позив општине на збор цркви доћи, — јер ме је позвала: српским обра-

зом и именом једно, а друго да се одужим мојој светој дужности као православно Србин, и треће као најближни комшија тога народа, требао сам доћи — да се наужијем праве српске славе и православља, што су и моји праједови радили!

Пак пошто сам на том српском дичном збору био, који ће ми до конца мога живота у врло пријатној српској успомени остати, зато немогу пропустити ову прилику, овај врло важни догађај — а да путем „Источника“ као црквеног листа ову српско-црквену светковину и другој срп. поштованој читалачкој публици поближе неопишем, знајући унапријед, да ће то сваког пријатеља српске цркве и народа интересирати. — Зато ево ме с пером у руци, да вам коју о овом прозборим, — држећи се праве, а мени добро познате суште истине; само ћу бити у писању мало подужи, јер сам на кан све потанкости овдје изнијети, јер сам свему што ћу да пишем, очевидац био, тако ме је Богом дана срећа послужила.

Српска православна црквена општина у Добрљину основала је и подигла красну ову цркву у Добрљину прије три четири године дана о својему труду и зноју уз припомоћ Високе земаљске владе, — на једном врло романтичном мјесту у Добрљину, недалеко од жељезничке пруге и обичног друма (тесте) који води — пут Костајница-Нови за десет минута, на врло здравственом погледном и угодном мјесту, према брацкој нам земљи Хрватској, коју од нас раздваја само ријека Уна, — и то на загаришту старе цркве, ће је од памтивијека постојала стара цркву, која је прошле буне од зликоваца спаљена била! Као што рекох, општина је прије три-четири године дана цркву основала и подигла, али довршила до ове године није; а

*) Позив гласи: Свима славним српско-православним црквено-школским општинама, пречасној гр. свештеницима; гр. учитељима, грађанима и драгоме народу Српскоме!

Потписана срп. прав. црквена општина у Протопрезвитерату бос. Костајничком — у Добрљину са највећом радошћу јављамо вам — да смо у славу свевисшега Бога, српства и православија овога љета сретно довршили свети дом Божији — срп. прав. цркву у Добрљину; не далеко од станице жељезничке пруге и обичног друма за 10 минута; на једном врло романтичном мјесту — староме црквишту, на којем мјесту старо-древна црква прошле буне у години 1875. од владјеја спаљена! у којој смо ради да што скорије и нами пропоје света литургија овог свјета ка' и онога!

У име Бога, а у час добар би ће освећење исте цркве на дан 29. септембра у суботу на Миољ-дан тек. год. Овај свети и свечани чин обави ће наш оиће-љубљени и заслужни Митроносац-Старина Архипастир Високопреосвештени господин митрополит Добро-Босански Ђорђе Николајевић!

Пак да би овај наш српски збор био што више достојни и значајни — зато вас српским образом и именом ова општина скромно позива, — да нам' тога слављенога дана у миле госте са вашом врлиједном породицом, кумовима, пријатељима и знанцима на збор цркви доћи извољате! — У Добрљину, 3. септембра 1890. године. — Срп. прав. црквена општина.

пита ће тко зашто то? Пак да смо одма на чисто, и да се љага ономе доброме и племенитоме народу српскоме, оној доброј браћи тежацима Добрљинске парохије приписала не би, — зато сам пишући ове редове присиљен био грјешника овдје на јавност изнијети.

У почетку договора добрљинске парохије о подигнућу упитне цркве и Добрљину, био је свештеник исте парохије неки С . . . Н . . . , који није био рад да се црква прави на томе старом мјесту, ће су сви парохијани вољни били, него на неком другом мјесту новом, (ваљда за своје добре интересе, нека га Бог пита!) ће народ, особито праваци и имућнији нијесу никако ради били, него на старом црквишту. — Свештеник кад му план непоће за руком, а он онда створи партају међу народом, својим парохијанима, и доведе их у велику неслогу, па и непријатељство! Људи који су били за старо мјесто, одваже се и са својом странком подигну цркву на старом мјесту и покрију; али довршити нијесу могли, и тако црква им остане нед-вршеном до ове године!

Парох исти на оптужбу парохијана Добрљинске парохије, не ради цркве, него ради своји нечовјечни и безобразни дјела (која овдје од срамоте износити као Србин, против својему свештенику немогу!) код високопречасне срп. прав. АЕМ. Конзисторије, буде зван на одговор у Сарајево, а затим, и истим узроком са исте парохије на парохију другу премјештен, а парох Димитрије Дукић на парохију Добрљинску; то је све било прије једну годину дана!

Чим је свештеник Д. Дукић дошао за свештеника у Добрљин народ се је сав обрадовао, да су се једном злогласног и деморализираног С , опростили; зафаљујући високопречасној Конзисторији на том премјештају! Одма су партаје престале у народу, сви се парохијани измире, и почну се око новог свог свештеника Д. Дукића купити, и с њим договарати — да своје свето дјело започето, а недовршено — доврше, те заузимањем свештеника, и народном добром вољом, ето ове године доврши се црква у Добрљину!

Општина Добрљинска ступи у договор са преч. протом Јованом Зечевићем бос. Костајничким — да би били ради да се на Миољ дан 29. септембра о. г., као што и позиви гласе, од Његова Високопреосвештенства Господина Ми-

трополита црква освешта; те у име општине прото Јован Зечевић замоли Високопреосвештеног Господина Митрополита, да дође и у Добрљину цркву освешта; на позив тај Господин Митрополит радо се одазвао, и на тако далеки пут у онако доста великој старости својој одважио, — да учини народу своме Српскоме, дјечи својој драгој по вољи, а и своју св. архијерејску дужност испуни!

Дана 28. септембра у петак допутовало је Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит са својим протођаконом Бошковићем, жељезницом у Хрватску Костајницу, ће је на станици жељезничке пруге био дочекан од преч. г. проте Јована Зечевића са свештенством и грађанством бос. Костајничким, г. чиновништвом Хотечком судбеним тајником, г. приставом котарским Влчерином, градоначелником Сулејманом Сумановићем, шеријатским судцем Ефенди кадијом; преч. господ. парохом Стеваном Матијевићем и пресједником срп. прав. цркв. школ. општине Трифићем из Хрватске Костајнице, и још многим народом!

Његово Високопреосвештенство, по поздраву и представци дотичних, сјело је у своје већ ту за њега припремљене каруце, те се упутио са својом пратњом кроз Хрватску Костајницу, — одмах су сва звона огласила да Његово Високопреосвештенство Господин Митрополит туда проћи има. Народ је врвио на све стране, да нашег сиједог старину Архипастира види, и поздраву, и тако праћен, дођемо на границу босанску, у тај мах на нашој страни почну топови пуцати и звона звонити, ће је врло лијепо славолук у почаст Његовом Високопреосвештенству подигнут био, са натписом у три српске боје, са српским словима: „Добро нам' дошао“. Славолук је поред осталог зеленим лишћем наћита, био окићен српским тробојкама; ту је Високопреосвештеног Господина прото Јован Зечевић (који је ради тога одмах са станице жељезничке пруге, чим је цјеливао св. десницу Господина Митрополита, на прво у колима одлетио) обучен у епитрахиљ и фелон, са свештенством. школском дјецом, чиновништвом, црквеном општином и многим народом дочекао, држећи св. Јеванђеље у руци. Кад је Високопреосвештени Господин цјеливао св. Јеванђеље, онда га је прото Зечевић са кратком али правом српском бесједом у име

цркве и Српскога народа поздравио, — са завршетком бееједе своје: Живио!

Високопреосвештени Господин зафали се на поздраву, и поздрави се са гг. чиновницима, који су били обучени у званичне алине у свом реду стајали, те поздрави сав присутни народ. Отален се крене Литија кроз варош бос. Костајницу, која је сва у зелено обучена била, а српске тробојке и црно-жуте на свима се кућама лепршаху, а поред тога и дрворед једне улице, сав је окићен био са српским тробојкама, и тако у парадни одемо у цркву, а дјеца цјевала су „Радџиса зџаџ дџи сџвнока . . .“ Народ врви са свију страна и жељно гледа и поздравља својега милос Архипастира, и тако Литијом праћен, дођосмо у цркву, коју је у врло лијепом реду и чистоћи затекао, а и зеленилом окићену! У цркви Високопреосвештени Господин Митрополит са својом красном бееједом, поучи сакупљени народ, који га је у цркву допратио, изливајући им свој архијерејски благослов!

Из цркве се врати Високопреосвештени Господин Митрополит у стан преч. господина проте Јована Зечевића, који га је са својом супругом и дјецом на авлијским вратима радосно дочекао, св. десницу редом му цјеливајући, и узме га испод руке и авлијом која је ћилимима застрта до кућни врата, и цвијећем посута била, уведе у свој стан велико-достојника срп. цркве на конак!

У вече је била пристојна вечера, посна и мрена; посна за Њ. В. Господина Митрополита, и његова протођакона, те за још позване Србе грађане; а за господу чиновнике мреан је објед био. — Преч. г. прото устаде пољуби Њ. В. Господина Митрополита у руку и замоли га да му дозволи, поздравити га у својој кући као својега презвишеног госта и свога Митрополита; нашто се је Господин Митрополит насмијао говорећи: „говори сине, ти си господар у својој кући“ итд. Прото је изговорио лијепу здравицу Господину Митрополиту, и зафали му се што га је толиком чашћу удостојао, да његовим гостом благоизволи бити, што ми, рече прото: на част и дику служи, те да ће му та вече најпријатнија успомена остати у животу његовом и његове породице!

Ту ноћ, варош је била сва расвијетљена, а чила српска младеж се је пред стан окупила, српско коло играла, и српске цјесме једну за

другом низала до десет сати ноћи, што је Њ. В. Господину Митрополиту много мило било, ће српски народ зна поштовати своје црквене велико-достојанственике!

Сјутра у суботу, на Миољ-дан, у 7 сати у јутру сједне Њ. В. Господин Митрополит са својим протођаконом и протом Јованом Зечевићем у каруце, и упуте се пут у Добрљин, праћен са осталим свештенством и народом! Кад смо били близу Добрљинске цркве, одма можари ватру оборише, а звоно на цркви зазвони; народ сав који је на збор дотле стигао био, у двојни ред се ставио и понизо од славолука к цести, а славолук је био пред црквом, (онакав као и у Костајници); ту Њ. В. Господина Митрополита дочекао је свештеник добрљински, Д. Дукић, обучен у прописано одјејаније, са јеванђељем у руци, пошто је Њ. В. Господин Митрополит цјеливао св. јеванђеље, онда га је свештеник Д. Дукић са лијепим говором — у име цркве и народа поздравио! До 10 сати чиниле су се неке припреме, ради освећења цркве, а тачно у 10 сати Њ. В. Господин Митрополит са протођаконом, протом Зечевићем и још тројицом свештеника, отпочео је освештање нове цркве, у славу и част пренесеније мошчи св. оца Николаја у град Бар, на 9. маја, као храма цркве; јер тај је дан био од памтивијека храм ове цркве, пак то народ и сада је жељило!

Освећење цркве, заједно са литургиом свршило се је у 1. сат послје пола дана; како освећење цркве тако и св. литургија, обављено је у најљепшем реду и поретку; — а како и не би код онако честитог старца митроноса, јер што год тко незна, он му неким тајним пријатељским знацима, осим унапријед упуства и поуке — докаже, да нитко у цркви то примјетити могао није, осим оних којих се је тицало; а не као што су се пређашње владике, при оваковијем и другим случајевима на саслужашче свештенство, са највећим издирањем, бречањем и још гурањем по цркви — поступали; тако, да црква није у том моменту изгледала као дом Божији, дом молитвени; већ као неко разбојничко мјесто!

А наш сједи старина, наш премили, заслужни правдољубиви, кротки и смирени Архипастир Господин Митрополит поступа: благо, кротко и смирено; и свакоме као добри отац најбољему сину, жељи на лијеп начин упуства, савјета и поуке дати, као оно што је и свети Савва радио!

При освећењу цркве и св. литургији одговарала су школ. српска дјеца из Б. Костајнице, под управом вриједног г. учитеља комуналне школе Радослава Јанчића, еј валә ти добри дјетонаставниче и Србине!

По свршетку св. литургије, изашао је пред царска врата протођакон Бошковић, те са својим умиљатим гласом изговорио је „многочестије“ за Његово Величанство цара Фрању Јосипа I., нашто су пјевци громким гласом отпјевали царску „химну“ Боже живи . . . ! за овим многочестије за Патријарха и за Њ. В. Господина Митрополита, а пјевци су пјевали са врло армочним гласовима „Многаја љета“. По свршетку „многочестија“ ступио је Високопреосвештени Господин Митрополит на царска врата, одакле је своју архијерејску проповјед, народу своме, народу миломе у правом српско-православном духу и значају изговорио; његов онај старачки очински глас, умиљати тон (мимика); пак оне дивне у проповједи српског значаја ријечи — које Србина у мислима односе, и сјећају га на његово некадање златно доба, када је црква српска, а с њом и синци правовјерни њени, под сјенком смоквице своје властите српске слободе мирни хлад уживала . . . !

Свима су присутним слушаоцима и нехотично бисер суза низ српско лице се отиснути и на српску земљу пасти морала! Народ га је тако спокојно, тако мирно са великим задовољством и одушевлењем слушао — што по ријеч има — таква је тишина у цркви била до свршетка цијеле проповједи, — „да је мува по цркви првала њен би се глас опазити дао“ . . . ! На завршетку своје бесједе, препоручи старина добри, архијерејски народу своме српскоме, међусобну братску слогу и љубав, препоручив да чувамо свете и благочестиве хришћанско-српске обичаје наше, српско-православну прадједовску нам вјеру и милу нам народност српску; које нам је све од наших славни пра-прадједова неповређено скупо сачувано, и нами у аманет као дједи својој, потомству на сачување и у савршавање насљедно предано!

Препоручив да се строго чувамо и клонимо сваке свађе и раздора, што добра никаква недонаша, него зле и опаке последице! Препоручив сваку покорност, вјерност и оданост прама Његову Величанству нашем цару и краљу Фрањи Јосипу I., који нас је у своје крило примио, те

смо под Његовом мудро и праведном управом као његови синови, слободни у нашој милој отаџбини Босни, те да будемо покорни и послушни прама постојећим земаљским законима и властима!

На завршетку своје дивне бесједе (што ми је много жао, да ју при руци немам, те да ју овдје од ријечи до ријечи преписати немогу, што би много вриједно било, којом би се наш „Источник“ заиста окитити могао), Високопреосвештени Господин Митрополит благослови свој сав народ; а дјеца и свештенство отпјеваше „Исполајешу Десноша“!

За овијем сљедио је свечани објед — ручак — који је за стотину особа врло лијепо припремљен био, за Њ. В. Господина Митрополита већ по дужности било је мјесто зачелно; Високопреосвештени Господин благослови „јасије и пишије“ и сједне на своје мјесто; њему с десна, и с лијева г.г. чиновници до ових свештенство, а до ових грађанство и тежаци. — Кад се је мало по-одручало, устаде Високопреосвештени Господин Митрополит те напи у здравље Његову Величанству Цару, у врло карактеристичном смислу, што су за столом сви присутни гости стојећи саслушали, и по свршетку здравице, отпјевали царску „Химну“! За овијем устао је преч. г. прото Јован Зечевић, те је у име одбора, у име општине и у име свега народа добрљинске парохије поздравио Високопреосвештеног Господина Митрополита, а уједно му се и зафали на његовој доброту, труду, и пожртвовању! на ову здравицу отпјевало је свештенство са другим милим гостима — светосавску пјесму „Ускликнимо“ . . . ! А народ се уватио у линију око цијелог стола, те им се српска радост на лицу читати могла, радујући се и веселећи се на овоме светом српском православљу! Његово Високопреосвештенство пун радости и весела, гледећи у тако сакупљени чисти и весели овејани народ свој српски, — словесну паству своју — устаде, те одзрави на здравицу проте Зечевића, и поздрави, одбор, општину, и цио сакупљени српски збор — са умиљатом очинском поучителном бесједом, а народ му одздравља са радосним усклицима: *Живио нам свети отац владико! Живио!*

На сваку ову здравицу топови су пуцали и звоно је звонило! Таквих је значајни здравице тога дана више пало; а особито здравица је зна-

чајна, коју је подигао из Хрвацке српски свештеник Рајачић од лозе срп. прав. патријарха покојног Рајачића, — *зравицу је упутио првом српском у Босни добротвору честитом Србину и племенитом човјеку Перу Дрљачи из Бос. Новог, истакнув у здравици његово свешто и племенито добротворно изненадно дјело, за срп. прав. основ. школу у Бос. Новом! Зафалџујући му на његовом тако узвишеном родољубивом дјелу!* коју је здравицу сав присутни народ и гости радосно саслушавали, и поздравили срп. добротвора Перу и Марију Дрљачу са дуготрајним усклицима живио! Нашто је устао наш честити Перо Дрљача, те се је красно онако српски и патриотички зафалио! Живио!

Тако се је овај свечани српски објед, и у српском збору лијепо и свечано обавио, који је трајао до 4 сата послје подне. — Високопреосвештени Господин Митрополит устаде, благослови свршетак обједа, те зажели да мало по збору прође, да поближе упозна српски народ ове околице, који је многобројан на збору био; коло је на много мјеста играло и цјевало срп. старинске пјесме, што се је, како наша домаћа ношња, чистоћа, пак мирноћа народна и у опште свијет по љепоти српској и узрасту, Господину Митрополиту много допадало!

Добровољни прилози су тога дана за цркву прилично падали!

Важно је напоменути овдје, да је кум цркве Јован Јањић (Видић) из Горњег Водичева у готову осим други доста велики трошкова даровао цркви 75 фор.; Мартин Шпицнагл римокатолик из Равница даровао цркви заставу са иконом храма исте цркве у вриједности 30 фор., коју је од Браће М. Поповића из новог Сада наручио. Господар Добриљина (спаја) Саломон Кабилија из Трета, прије на неколико дана послао је у цркву на поклон „Полилеј“ са 12 свијећа у вриједности до 100 фор.; а по свом заступнику управитељу његови добара у Добриљину умировљеном С. Мајору Вабереру — у готову даровао је овога дана 20 фор.

Свима дародавцима, као и онима, што су по својој могућности овоме храму Божијем подарили буди им срдачна захвалност!

У 5 сати послје пола дана Њ. В. Господин Митрополит зажели да би пошао на конак у Костајницу, а народ се искупи у кару около њега, — да га још на овом збору види, да му

св. десницу цјелива, да се с њиме опрости, да му изјави своје велико задовољство и благодарност на његовом великом труду и пожртвовању! Господин Митрополит окружен народом, изговори им своју очинску опроштајну ријеч, зафалџујући им на њиховом труду око подигнућа цркве, препоручивши им сваку међусобну слогу, љубав, чистоту, радиност, штедљивост, умјереност у свему и т. д. благослови народ свој, и сједне у каруце, и настави пут у Костајницу. Топови опалише, звоно зазвони, а народ ка' из ведре неба гром у један пут кликну живио! и збогом пошао! и тако је непрестано гледао и клицао, док се сасвим кола из вида им изгубила нијесу. Господин Митрополит у својим колима са протођаконом и протом Зечевићем, праћен са осталим свештенством, чиновништвом и народом, сретно је допутовао у бос. Костајницу у стан код протезечевића!

Ради одмора Високопреосвештеног Господина Митрополита, вечера је била без страни гостију; али је коло опет играло пред станом његовим до неко доба ноћи! Сјутра у недељу била је служба у цркви Костајничкој, — али Високопреосвештени Господин Митрополит није служио него сам прото Зечевић; чим је проскомидија била готова, јављено је Њ. В. Господину Митрополиту, и он је дошао у цркву, прото Зечевић дочекао га је са Јеванђељем у руци и са обученом дјечицом пред црквеним вратима. Високопреосвештени цјелива св. Јеванђеље, уђе у цркву, благослови народ, а пјевци отпјевају „Исполајети деспота“ стана на своје мјесто; а служба се отпочне и доврши; народа је што из овог мјеста, што из Аус. Костајнице много било! По свршетку литургије Високопреосвештени Господин подијелио је свему у цркви народу својом св. десницом нафору.

Чим је изишао из цркве чинио је посјету, најприје чиновништву у котарском уреду, а затијем свима грађанима у мјесту, то је трајало до 1 сат послје пола дана; а у 1 сат био је свечани ручак, на који су били позвани старији г. чиновници, а и грађани; били су такође позвани на ручак из Хрват. Костајнице: Г. котарски предстојник Воиновић, г. градоначелник Машек и срп. прав. свештеник Матијевић, прва два нијесу могли даћи, а свешт. Матијевић је дошао; ручак је онако достојанствено и баш српски обављен био; пало је и ту красни здравица г. Митропо-

литу, и отпјевана је црквена пјесма „Преславна днесъ . . .“ коју је предводио прото Зечевић — Затим замоли Њ. В. Господина Митрополита прото Зечевић, да би позвао неколико школ. срп. дјецe, да у предсобљу неколико народни српски пјесама отпјевају, што г. Митрополит радо допусти; дјеца су дошла и у два гласа врло дивно отпјевала ове пјесме: 1. „*Ја познадох што нисам познаво . . .*“ 2. „*Ој јуначка свјетла зоро . . .*“ 3. „*Бранково коло . . .*“, 4. „*Уз'о деда свог урука . . .*“, 5. „*Гдје је Српска војводина . . .*“, 6. Црквену пјесму: „*Достојно 8 гласа велико*, и 7. „*Тон достојин ће Архијереја . . .*“ што је како Њ. В. Господина Митрополита тако и присутне друге миле госте проте Зечевића врло занимало.

У четири сата разишли су се гости са ручка, а у један пут ето ти ћери протине, мале Олге, која је од 2½ године, вуче за собом гусле, пак виче проти, на тата гусли, нашто се је Господин Митрополит гроотом насмијао, малу Олгу омиловао, а проти рече: у Сарајеву те вале да си добар гуслар, дед мало удари, — нашто прото узме гусле, те је свирао и пјевао уз гусле пјесму: „*Од онога дана чемернога . . .*“

Касније тог дана, пред вече шетао се је Високопреосвештени Господин са протом Зечевићем по Костајници, да ово мало мјесто добро разгледа. У вече је такође код проте Зечевића на конаку био, а кад се је смркло, силна се је светина пред стан искупила, коло ухватило и до 11. сати ноћи је весело играло и пјевало! У понедељак био је Високопреосвештени Господин позван на ручак, код овдашњег трговца Пере Кецмана, који је морао бити у 10½ сати, ради поласка Њ. В. Господина Митрополита, јер се је у 12. сати морало поћи на жељезницу, која у 1 сат п. подне за у Брод полази. Ручак је био сасвим у реду, на ком је било још више гостију, али се мрало што прије одручати.

У 12. сати дође Високопреосвештени Господин Митрополит у стан проте Зечевића, одкуд је поћи на пут требао, уђе у кућу а прото преведе пред њега своју дјецу, и замоли га при поласку својему да остави у дому његовом архи-

јерески благослов, да благослови њега, супругу му и дједу његову, и зафали му се да га је својом високом посјетом удостојао и рече: да ће му његова посјета дубоко у срце његово и његове породице остати, те да ће му то бити најпријатнија успомена у животу његовом, приђе руди и пољуби и сва породица редом, а Њ. В. Господин Митрополит помоли Бога за добро здравље и сретан живот, ове породице, зафаљујући проти на срдачном дочеку архијереја свога; пак опротивши се сједне у коруце са протођаконом и протом, уз пратњу г. чиновника и мјесни грађана, крене се на жељезницу у Хрватску Костајницу; чим се је г. митрополит од протина стана кренуо одма су мождареви почели пуцати, а звона звонити у нашој цркви; народа је било ко на гори листа, једно ради боравка овдје г. митрополита, друго опет је позорни дан а и Покров богородичан, пак свијет врви око Господина Митрополита, и поздрављага, а он њих благосиља! Чим смо наступили у Хрватску Костајницу, одма су сва звона ударила звонити поздрављајући одлазак Високопреосвештеног Господина, и тако смо сви стигли на жељезницу, ће смо сви пратиоци, изљубили старца Господина Митрополита у руку, желећи му сретно путовање у престолницу своју — у Шерјево!

Чисто нам је свима било жао, што из средине своје изгубисмо оваковог високог и велевриједног госта, те кад смо и влак из вида изгубили, којим је Високопреосвештени Господин ако Бог-да сретно, мирно и спокојно отпутовао у Сарајево!

Дај Боже да наш опће љубљени старина Високопреосвештени Господин Митрополит још много и много година обилазио био буде ове крајеве своје архијерејске; онда би нам друга срећа цватила у сваком погледу! Живио наш мили и нигда незаборављени митроносче, живио својој срп. прав. цркви и народу српскоме још много и много година, живио!

У Б. Костајници, дне 2. октобра 1890.

Милорад Правдољубовић.

Старине из Гацка (Херцеговина.)

У овдашњој цркви, којој је храм св. Тројица (Духови), нашао сам једну књигу, на вечијој кожи (пергаменат). Исту књигу помиње г. Лука Грђић у свом „Опис Гацка са старинама и обичајима народним“ у једном броју наше честите „Бос. Виле“ од прошле године, но о истој не вели ништа. С тога сам се и нашао побуђеним изнијети оно што видјех на овој књизи.

Поменута књига нема насловног листа те се не може за сигурно знати, како јој је име, а из читања колико сам могао увидјети, чини ми се да ће бити „Велики Октоих“. Доста је добро сачувана, а писата је прастарим старо-словенским писменима; има 412 страна.

Ево неколико редака из те књиге: „Нат вз . . . ав, праз г. н. стим ко моѡ . . . г. з. XXX. ко # ро . . . Длателу нешим ○ :: крстоу ОХ:: стрех Г в. с. е. . . Ж х з ги . . . рмос и оу Х т у . . . XXX племент. се. . . мидорализма“ . . . !

При дну књиге на једној страни нађох ово написано: „у Гацу (ваљда Гацку) селу Срђевићима п(о)роб(и)ше турци сију сватују церков 1598 љет. — † ова се књига наша без пот . . . а када е писана бог св. зна т на зачион кож:“

На другој страни стоји при дну ово написано: Пхдми ЂетодГе Знд с Но Прклет. Тѡрци Поронише цркв срѣп.: I њ. I.

Из ова два даклен примјера, може се увидјети: да је ова књига нађена при поробљењу цркве у Срђевићима (село у кот. гатачком). Ова је црква обновљена, те се и сад у њој поје божанствена литургија.

Преврнув неколико листа нађох гдје стоји: Знати се када проклати Тѡрци поронише цркв . . . ве гр . . . ал . . . ца Из . . . н све цркв у тварен и с. у кнг. 8.

На истом листу стоји (новим) написано: „Сија књига нађесја при пороблену

цркве во граченица и держасја код Спире Ковачевића, не знајетеја от кого време не јест, него се остав. потомству во воспом. е.

Мети Ш. ро ковачв сију књигу . . . Ш.

Један уважени овдашњи старина причаше ми: Кад је једном ишао један старац покрај грачаничке цркве; нађе на гробљу једну жену, која кукаше за својим милим јединцом сином, па јој онај старац приђе да је утјеши, кад на једном баш покрај те жене опази ту књигу, коју узме и однесе тадашњим туторима цркве грачаничке, за коју му они даду двије плете (80 новч.) и оставе је у цркву.

Из ових пошљедних примјера, може се пак увидјети, да је ова праствара књига нађена у Грачаници, а из прије два наведене примјера у Срђевићима. Да клен не може се позитивно знати гдје је нађена, као ни то које је године писана. Да сам Иларион, Валтровић, или Вулетић можда бих знао, али овако није ми могуће; па молим штоване читаоце, нека се сад за сад задовоље и с овим, док се не нађе које вјештије перо, које ће боље и више о овој важној старини знати проговорити. Ја што видјех и знадох то и написах, а „ко зна боље, широкому псље“!

О постанку цркава у селима Срђевићи и Грачаници, као и њиховим знаменитостима, нећу овдје ништа помињати, пошто је то све фино поменуо и описао г. Грђић у „Бос. Виле“ од прошле године, те не би згорега било, кад би штовани читаоци нашега вриједног „Источника“ то прочитали, јер ће наћи врло занимљивих ствари.

Једино ми је примјетити на г. Грђићев „Опис Гацка“ да је могао много опширнији бити, пошто је то мјесто пре-

пуно народних прича о овој, или оној цркви итд.

Оволико буди узгред речено на „Опис Гацка“.

II.

Прије 3. године нашао се овдје у Гацку код грађанина г. Алексе Кнежевића печат (мухур) Саве Немањића. Исти ми причаше ово:

„Једне ноћи јави ми се у сну старац калуђер, који ми рече: „Пробуди се од сна и оно што имаш у сандуку, одма извади, па пошаљи у манастир Миљешево“!

„Одмах устанем и отворим сандук, гдје ми је рубље било и у истину нађем на десној страни сандука некакав мухур. Не знајући, што је ни како је, покажем га моме пријатељу Ш. К. који се у књигама дубоким разумијевао, који кад га видје, не могадијаше ништа прочитати, јер бијаше сав поцрнио. Одмах натопи црвеног воска на свој „часловац“, па онда притисне тим мухуром, па ми рече, да је то мухур из мананастира Миљешева, па ме стане питати, како је до мене дошао, на које му одговорим: да ни сам не знам; шта више да нијесам знао да га с главе и имам“.

Поменути госп. Ш. К. одмах пошаље тај мухур у Миљешево, гдје послѣје

добѣје велику благодарност од калуђера тога манастира.

Познавајући г. Ш. К. као мога доброга пријатеља, одмах му одем и замолим га, да ми покаже тај отисак, који ми одмах жељу испуни и покаже; пошто видјех, ево ћу штованим читаоцима нашега „Источника“ да приповиједим.

Мухур је био округао, а велик је као турски талијер (24 гроша), и около пише: **Образ ст.го савки српскога патриарха манастир милешеве †** На средини налази се лик св. Саве, који држи књигу — Јеванђеље у десној руци, а са стране стоји ст. саа . . . И с једне и друге стране т. ј. лијеве и десне налази се по једна звијезда.

Врло ме изненадило кад видјех, на отиску „патриарха“, пошто нам наша српска историја вели, да је Сава Немањић био „српски архиепископ“; не би ли нам који од наших историчара то растумачио?

За сада оволико, а идући пут јавићу се штов. читаоцима вриједног „Источника“ са „народним здравицама“, које сам преписао из једне старе црквене књиге, која се налази код честитог свештеника часног госп. Луке Зимоњића.

До скоро виђења!

Васо Ђуковић,
учитељ.

Неколико ријечи на чланак:

„Зашто попина проповјед нема значајнога утиска на народ.“

У VII. и VIII. свески „Б. Х. Источника“ од ове године, штампан је чланак под горњим насловом, од некаква непозната херцеговца, за кога вели г. уредник у примједби да је поповски син, надајући: „кога се тиче (да боме, оно што је речено у чланку) нека одговори и радо ћемо примити у лист“.

Истина је права; мене се (и ако сам свештеник) ни у колико не тиче ништа од онога

што је тај блажени јуноша изволио истрпати на свештенички сталеж, у поменутом чланку, а што сам узео перо у руку и овај одговор пишем, једино је ради тога, да одбијем неправедни напад на свештенство, које смо нападаје ето почели счекивати и од својих рођени синова.

Бадава је, за увијек ће остати истина оне: „пропаст твоја од тебе Израјилу.“ Заиста, ако и гдје ова реченица св. писма има мјесто то

овдје, јер ево' доживисмо, да нас наша рођена дјеча денунцирају, и свијету приказују као људе који свукоше са себе хаљину своје праве дужности, па окренуше странпутицом!

Нећу онако у двије у три одговорати моме јуноши, него ћу све од почетка до краја прорешетати и пропратити.

Па, дакле, ево ме на саму ствар.

Наш јуноша вели, да га је на писање поменутог чланка навело питање једног попе, који га је чак замолио, да му одговори преко нашег „Источника“???

Е, мој драги јуноша, то твоје казивање изгледа (бар мени), као оно кад млади зец сакрије очи у шушањ, па мисли да се већ сакрио, а овамо он се сав види. Тако исто и ти, рад си да представиш, како си имао узрока твом писању, а овамо опет са тим би хтјео да прикријеш твоју праву задњу намјеру, која те је руководила на тај посао, и која је биће једино циљала на то, да свештенички сталез нападнеш, у коме зар неко ти је некад нешто скривио, или можда и са самим својим оцем наш јуноша не стоји добро, па му је што но некакав говорио: „због мог Николе, омрзао ми је и св. Никола.“

Док ми наш јуноша не покаже тога попу, који му је положио оно питање, под којим је он свој чланак написао, и док не изађе иза брда за које се за сада сакрио, дотле ћу према њему и његовом казивању стајати са неповјерењем.

Послије овога наш јуноша прави неки мали увод о животу српског народа, понабирчивши туђе мисли из савремени листова, а за тим одмах сократски наставља:

„Српски попо бијаше се еродио уз своје парохијане; ношаше опанке као и његов парохијанин; струку и од сукна хаљину као и његов парохијанин; свој тор и своје стадо надгледаше као и његов парохијанин; плуг или рало држаше у рукама као и његов парохијанин и т. д.“ Једном ријечи: „што са својим радом домаћијем бијаше примјер и углед својим парохијанима.“

Затим опет наш јуноша брзо наставља: „Кад је народ погледао, (ваљда прогледао? Сигурно по мишлењу нашег јуноше, народ је до сада био ћорав!) кад је попо свршио каноничко право, кад попо зна преводити с латинскога језика, кад је попо бадио опанке, па своју домаћу кошуљу, сукнену хаљину, плуг и рало и т. д. Кад попо врло лако назебе, па му се хоће мало

говеђе супе у сриједу и у петак, да поправи свој нахлађен стомак под свиленом мантијом (!); кад попо пошав из куће нешто срдит, клепше свога парохијанина штапом по глави, па му још и свеца пеује!!; кад је св. црква врло много прописала светаца, те се не може толико дана до подне пропуштати без бијеле каве, за ради служења у цркви и т. д.“

Као што се дакле може видети, наш јуноша све је ово могао на својој души и савјести понијети, и овако нешто јавно испроповједати на свештенички сталез, а бог и душа, мени се види, да би све ово пуно било и за једна магарећа леђа, а камо ли неби за леђа људи који су позвани богом на службу олтара и проповјед Св. Слова.

Али да манемо сада како сва та ствар изгледа, него хајде да видимо, шта наш јуноша у главном жели т. ј. какове он хоће свештенике по спољашности и по умној спреми.

Прво да видимо, како он хоће да пог изгледа с поља.

Он тражи да пог носи опанке, хаљине од сукна, стару дебелу кошуљу, да чува овце, да оре; и једном ријечи да својим домаћијем радом буде примјер осталом тежачком свијету. Штета што још није захтијевао да живимо у бурету као Диоген, а у мјесто камилавке носимо од пола аршина рогозну кукуљицу, и такав би онда имао обучен бити по мњењу нашег јуноше попо у 19. вијеку.

Допустимо да је нашег јуноше захтијевање основано и оправдано, па да некаквом мађијском силом, једног лијепог јутра, освану сви свештеници у Босни и Херцеговини онако како он жели и хоће, а тог истог јутра, ето ти случајно поруке попу Ђерасиму из Сарајева, од његова парохијанина Глише Јефтановића, или ма кога другог омањег трговчића, да му дође кући и водицу свети.

Шта мислите драги читаоци, онако обучена, свог попу, кад би видео Глиша, па још случајно, ако би пог Ђеро био код оваца, те није ни торбе код куће оставио, него пошао онако са торбом на леђима, знам за сигурно, да не само да га неби примио у кућу, него би још у чуду повикао: „та то је некаково чудовиште средњег вијека, а не пог из нашег времена.“

Можда ће сада неко помислити да ја нападам на опанке, на сукнену хаљину, на дебелу

кошуљу и т. д., о не, не дао бог, али само кажем да тако обучен неморе бити данас свештеник, јер оно вријеме кад је он овако обучен могао ходати, давно је прошло. Такође је свака хвала и поштовање с моје стране оном сталезу који оре, као и оним особама што чувају овце, али орати и овце чувати, то, попо поред своје дужности у данашњем времену неможе никако.

Само тјелесно и умно Ђоравом човјеку нужно би било још говорити и доказивати, да овако нешто неморе бити, и да наш јуноша није знао, ни шта је писао, ни шта је говорио, јер кад би хтјели само и за часак поћи оним путем, како он савјетује, ми би се морали повратити натраг у прошлост, а то већ несмије бити, јер ко са временом не путује заједно, тога Ђаво брзо однесе.

Кад би још недај боже, мислили као наш јуноша они што државама дрмају, онда би требало срушити жељезни пут, па повратити она стара кола на два точка; оборити брзојавне дивреке и покидати жицу, па дати да опет сурудија носи пошту и писма; сва штампарска слова уништити, штампарије разорити и књиге спалити, па почети опет књиге руком писати, а на онога бацити анатему који је измислио такову незакону радњу. Телефон и сва остала изумијења Едисонова забацити и строго забранити њихову употребу, а Едисона наравно осудити да умре најгрознијом смрћу. Ништа мање требало би забранити да се више не негује ни свилена буба, да неби попови могли носити у будуће свилени мантија, јер под њима, попо херцеговачки лако нахлади свој стомак, као што наш јуноша вели.

Херцеговачки поп и свилена мантија (молим читаоци немојте се смијати), то је једно од другог тако далеко, као од попа до ковача, и бих се закleo са свачим на свијету, да тога попа у Херцеговини нема, који носи свилену мантију но ако поп прото са Драшљева.

Али, ми и ако не би хтјели, морамо наш јуноши опростити за његово претјеривање у излетању, јер нијесу узалуд казали: „младост лудост.“

О овоме држим да је доста говорено, зато хајде сада да пријеђемо и погледамо каквог би хтјео „попу“ наш јуноша по његовој умној спреми. Ја ово поред најбоље воље не могах никако да угонетам, но то стоји и знам, да му није по Ђуди поп који је свршио каноничко право, кад је на-

учио преводити с латинскога и т. д. Али да! Наш јуноша хоће да поп оре и чува овце, а код ти прилика ваљда мисли нека и народ учи, онако како зна и колико га је природа одарила и научила. А за свршавање разни свештено-пастирски дужности као: крстити, вјенчати и т. д., нека утврди као поп Мићо цуцки, па му нетреба ни књига ни ништа.

Да је наш јуноша знао, да је онај човјек подобан курјаку, који је сам себи остављен и кога је природа васпитавала, сигурно не би оваки безмислица од себе избацивао. И не узевши ово његово казивање строго у рачун, излази да наша Високопречасна Конзисторија и Висока Земаљска Влада, нијесу знали шта су чинили кад су оснивали богословски завод у Рељеву. Та, шта ће то? та, то нетреба попу! Какво каноничко право? Каква латински језик? Трице и кучине!

Ето мој драги јуноша, у ово неколико рјечи и сви твоји разлози пропали су. Нијесу се срушили под оштрином мога пера, него под оном силом која слабо штити такове пријатеље истине као што си ти.

Са ова твоја два главна питања сад сам готов, те ћу се још на по неке тачке осврнути као: „попу је мало парохије, па макар му и цијели округ дали и т. д.“

Са овим хтјело се показати свијету како ми сабирамо, како гулимо, како смо грамзиви и ненаситиви. Код овога ставка нећу се пуно бавити, него само рећи, да, поред свега тога што се о нама тако говори, ипак, једва да има један поп на цијелом континенту да је милионар, о коме је у 1888 помињао лист „Руски Паломник“. А погледајмо у трговачки сталез, у коме на свијету може се сигурно и хиљаду милионара наћи, па ипак се томе сталезу ништа не говори ни пребацује.

Посматрајући како се у оку попе види и онда нешто, кад тамо баш ништа нема, а у оку кога другога невиди ни брвно, дође као да смо ми попови неке криви и што смо живи.

А што се пак тиче оних навода: „попови не poste у сриједу ни у петак, попови туку парохијане, попови пеују свеца парохијанима, попови не служе сваког празника, јер немогу без бијеле каве тако дуго изјутра остати и т. д.“ остављам ове наводе нека увиђавни читаоци

пресуде о њима, у колико се са правим стањем ствари и са истином слажу.

Наш јуноша завршујући свој чланак вели: „Истина, ово се не односи на сво наше свештенство и т. д.“ Чудо да су се могле отети ове неколике ријечи из уста његови, но ако их је изустио и написао, ипак ми се чини да су са мало воље и преко мртва срца речене, те наликује да није с каквом добром намјером онај чланак писан, него једино да се свештенство нападне. Да је то тако улијева ми вјеровање у то: 1. што се наш јуноша крије иза кулиса; 2. што не помиње оног попу који му је положио питање: „Зашто попина проповјед нема значајнога утиска на народ“.

Мили мој јуноша! Ти си пуно потрошио ријечи да бајаги докажеш ово теби постављено питање, а ја ћу ти ево на њега укратко одговорити:

Наше свештеничке проповједи немају данас значајнога утиска на народ због тога: што многи они, који само у школу заврише, као: мали трговчићи, механџије, крчмари, егзекутори, нандурице, десетински писари и т. д. једном речју знатан дио тог ситног и лаганог свијета, ради на сваком мјесту и сваком даном приликом, да

свештенство код народа омаловажи, и народ од свештеника што већма отуђи и развоји; а на жалост, ти си ето пред свим тим ситнијем развио барјак и кураж му улијеваш да и даље немалакше у свом неоправданом послу.

Да ти и неспомињем, ти већ знаш да сам и ја поп, те ћеш ми ваљда толико вјеровати, да сам као такав макар један пут до сада држао својим парохијанима какав год говор, па вјерујућу сам како онај олош народу у крајевима глагоља и то:

„Та, јадан био, зар невидиш болан, да поп говори оно просто из свога личнога рачуна и интереса? „Та, зар незнате, јади вас незаде-силли, да је поповеки бог у грошу, а не на небу, као што они говоре и т. д.“

Ето узрока драги јуноша зашто наше проповједи слабир плодом урађају, а не као што ти тврдиш зато: „што је поп обукао пеглану кошуљу, што зна нешто из каноничког права, што носи штап у руци и т. д.“

Толико за сада, а ако буде потребе чекаћу и опет на биљези нашег јуношу.

О Михољу-дану 1890.

поп Симо.

Разно.

Надгробни споменик митрополиту пок. Леонтију Радуловићу, којег су подигли благодарни српски синови, кршне и јуначне Херцеговине своје заслужном и љубљеном архијереју Леонтију, посвећен је 14. октобра о. г. у саборној цркви мостарској. При том чину појало је пјевачко друштво „Гусле“ а говор је држао г. прото требињски Сава Л. Пјешчић, а по томе г. Марко Марковић учитељ. Оба говора бијаху красна, мноштво народа било је присутно, те са побожношћу и благодарним осјећајем, слушаху како пјеније, тако и красне говоре. На споменику стоје од пјесника Драг. Илића ови стихови.

„Стопама мученика, за вјеру и слободу
Ступаше смјелим срцем, прегорјев земна блага;
Слободу и блаженство искаше српском роду
Голготу за се спреми, она му бјеше драга.
Патничком праху спомен, а вјечност врлој души,
Сљедбеник спаса стече! И ово трошно стење

Срушиће једном врјеме; ал српства док устраје
Његово име свјетло славиће васкресење“.

Слава нека је покојнику.

Освећени антиминос. Благословом и упуством Његова високопреосвештенства митрополита дабро-боанског г. Георгија унесен је освећени антиминос у новосаграђену цркву у Грацима, парохије Миле Мачкића, свештеника у протопрезвитерату Кључком. Тај чин извршен је 1. октобра о. г. на Покров пресвете Богородице, као на дан храма ове цркве. Полагање освећеног антиминоса на часну трапезу, освећење водике, шкроплење црквених видова и престола, и вршење св. службе обавио је надзиратељ протопрезвитерата поклоник Миле Попадић са два свештеника у присуству осталог свештенства из протопрезвитерата и великог броја народа из околних села. По свршетку божествене литургије држао поучну бесједу надзиратељ Попадић.

Овом приликом лијеп је и приход цркви прирастао.

Ова црква удаљена је 4 сата источно од Кључа, а саграђена је 1889. год од дрвоног материјала, на темељу старе ћелије постојеће од незапамћених времена, и у тој ћелији постојао је развијени и освештани чадор, који се при богослужењу на више мјеста у овој парохији а и по другим оближњим пренашао и за божију службу употребљавао.

Прилог цркви. Врла Српкиња и племенита госпођа Савка Јевтановић рођ. Деспић, за вјечиту успомену своме незаборављеном мужу покојном Димитрији М. Јевтановићу, а из хришћанског осјећаја и побожности приложила је овдашњој саборној цркви једно подпуно свештеничко одјејаније са дарцима. Ово одјејаније јесте од скупоцијене материје направљено, и то: фелон, епитрахил, појас, наруквице, набедреник и дарци су од жуте златне тканине, а стихар од сиве једре свилене материје. На фелону споља на леђима налази се извезен крет и у њему икона св. Саве првог архијепскопа српског; а на набедренику икона св. великомуч. Димитрије. Како смо са поуздане стране извјешћени ово одјејаније стало је преко 1000 фор. и исто је освећено на дан 28. октобра о. г. као на дан полугодишњег парастоса покојном Димитрији Јевтановићу.

Задужбина Петра Шливића, свештеника у Пожаревцу (Србија). Овај свештеник, који је у 70 години живота, неимајући од срца порога за спомен свој и жене му *Јелене*, — поред тога што је удружио једну својту своју, — подигао је о свом трошку у Пожаревцу нову цркву.

Црква је саграђена у строго византијском стилу у облику крста, са трулом — кубетом на средини. Стала је око 2000 дуката.

По жељи ктитора оца Пере, Његово високопреосвештенство митрополит српски господин Михаил освештао је ову красну црквицу на дан 8. септембра 1890.

На сами дан освећења цркве митрополит одликовао је ктитора „набедреником“.

Осим тога, приликом овог освећења цркве, свештеник Петар, прославио је још и своју 70-ту годину од рођења, 50 годину брачног живота и 40 годину свештеничке службе.

Нека је част и слава оцу Пери и његовој супруги, који као добри хришћани ухарчише

благо своје на славу Божију, и који дадоше лијеп примјер и осталим хришћанима у вршењу добрих дјела.

Нека га Бог поживи још дуго, те да још више украси ову св. цркву — задужбину своју за вјечити спомен свој и своје супруге.

Стогодишница српско-православне општине у Дубровнику. Навршило се пунијех сто година од како је православном и српском општеству у Дубровнику допуштено било, да се може установити и држати свог свештеника, који ће у приватној собици вршити службу св. православања. Пунијех сто година протекло је, од како се почеше православни дубровачки Срби у својој вјери утврђивати и дисати. Тога ради општина је договорно са својом дијецезаном високопреосвештеним епископом господин Герасимом одлучило и прославило ту знамениту успомену на дан 14. октобра о. г. у скромној црквеној свећаности са својим архијерејом, који је ради тога у Дубровник дошао и свећаност увеличао.

Његово високопреосвештенство митрополит господин Ђорђе Николајевић, као негдашњи многодишњи и честити парох дубровачки, који је дјелао на срећу и напредак у овој општини, и коме и данас лежи на срцу напредак и срећа општине српске у Дубровнику, — благоизволио је честитати стогодишњицу и светковину ове православне црквено-школске општине, пославши и 50 фор. као прилог цркви.

Овом приликом благоизвољело је Његово високопреосвештенство наш добри старац Архијереј господин Ђорђе, послати и даровати 50. ф. задрузи Српкиња у Дубровнику“

Прилог цркви. Хади Милка супруга почившег поклоника Ристе Трифковића из Сарајева, која се преселила у вјечност дана 8. новембра о. г. приложила је цркви у Сарајеву своју сопствену кућу, која се налази у улици Кошеви број 17. Ова кућа има у површини близу 2000 квадратни метара са зградом и земљиштем. Кућа је једнокатна са 6 соба, а вриједност јој са земљиштем износи преко 5000 фор.

По жељи упокојене приложнице, — као што стоји у тестаменту — са овом кућом управљаће српско православно црквено-школско општина у Сарајеву, т. ј. да се од кирије њезине издржава сиротиња српско православно у Сарајеву, по одбитку плаћеног годишњег пореза и поправке.

Осим тога оставила је 70 дуката да општина употреби за трошкове око њезина погребца и парастоса. Даље 500 фор. у обвезници, да се од тог новца даде 50 фор. српско-православном црквено-пјевачком друштву „слоги“ у Сарајеву; да се 220 фор. даде на вјечити спомен у цркви за четири имена и то: за Милку, оца јој Петра, матер Иконију и бабу Јању.

Поред тога оставила је велику икону св. Јерусалима, да се пошаље у нову српско-православну цркву у Варешу, као прилог и спомен за њезину душу.

Остатак новца, хаљина покућанства и осталог, оставила је својој родбини т. ј. своме сину Јакову Хади Трифковићу.

Један је тестамент написан 30. марта 1886. год. а допуна овоме тестаменту 16. октобра 1890.

Поконица је за живота била ревно и побожна хришћанка и ниједан дан није пропустила а да у цркву не оде и Богу се моли за своју душу.

Пост и молитва то јој је највећа наслада била; њезина скромност и побожност као и обхођење са сваким показивала је на сваком мјесту и тиме се одликовала.

Бог да јој души прости и вјечна јој памјат.

Посвећење дра Никодима Милаша за епископа. У недјељу 16. септембра о. г. посвећен је свечано у грчкој цркви у Бечу, др. Никоди Милаш за епископа *Далматинског*. При посвећењу судјеловали су: Митрополит буковински др. Силвестар Морар-Андрејевић и епископ боко-каторски др. Герасим Петрановић. Посвећење је текло овим редом:

У суботу у 4 часа било је вечерње у грчкој цркви; на свршетку тога објављено је посвећење и одржана је „тајна вечера“. Сви архијереји са изабраним епископом, у знак братске заједнице и међусобне љубави, подјелише међусобно хлеб и вино и узајамно се изљубише пред вјернима у сред храма божијег. Пошто је овај обред извршен одржано је „бденије“, које је трајало до дубоке ноћи, и за све то време црква је била дупком пуна побожног народа.

Сутра дан у недељу у 8 часова одпочета је света литургија и посвећење Милашево. На литургији су служили: митрополит буковински и епископ боко-каторски, др. Милаш, један српски свештеник, два грчка архимандрита, један

романски прота, један српски и један романски архијакон. Литургија је служена на три језика: грчки, романски и словенски. Јектенија и узгласи говорили су се редом на свима језицима. Значајније узгласе говорио је митрополит на сва три језика редом. Сам чин посвећења епископског обављен је на словенском језику.

За вријеме службе божије и при освећењу пјевао је дивно мешовити хор грчки, који издржава православна општина у Бечу. Црква је била за све време пуна Срба из Беча и са стране. Међу гостима са стране био је из Србије уредник „Хришћанског Весника“, прота А. Илић, кога је на ову свечаност нарочито позвао нови епископ др. Милаш; од стране царске владе присуствовали су овој свечаности два нарочита изасланика.

При свршетку литургије и посвећења када је митрополит Силвестар у присуству г. епископа Петрановића, и свега свештенства, предао ново-посвећеном епископу „жезал архипастирски“ као символ епископске власти у цркви, др. Милаш примјући жезал, а с њим и епископско достојанство, држао је значајан говор народу и епископату, којим су сви присутни били очарани.

По свршетку свете литургије нови епископ примао је честитање у своме стану од свештенства, православних Срба из Беча и са стране, званичног особља царског министарства просвете и црквених послова, ђака Срба, који се у Бечу уче и осталих пријатеља и поштовалаца својих. По подне је у 2 часа био свечан објед у част новому епископу далматинском, на коме су били присутни: оба царска изасланика, сви православни свештеници из места и са стране и више отмјених Срба. Од свију говора и здравица, које су овом свечаном пригодом пале, споменућемо говор владике Герасима Петрановића, који је са својих личних врлина и родољубља чувен и обљубљен у читавом српском народу. Његова значајна реч и по драгоцјеној садржини и по тенденцији заслужује, да је читаоцима прикажемо у цјелини.

Она гласи: „Драги брате! Данашњи чин твога посвећења за епископа наше крајне Далмације, многозначајан је по цркву српску и по православни народ на оном крају. С тога и ми сви, твоји другови и браћа, придружимо се твојој радости и захвалности Његовом Величанству, нашем цару, што је милостиво прихватио

нашу жељу и усвојио на епископско достојанство мужа тако учена, који је себе прославио својим трудом и драгоценим књижевним радом. Но, драги брате, ваља и теби и нама знати, да ни висока милост нашега цара, ни љубав наша према теби, ни твоја висока ученост, која ти је прославила име у читавом православном свјету — све то неће бити кадро да те прослави и узвиси као епископа и духовна поглавара далматинске епархије онако и онолико, колико те је узвисила и прославила твоја висока ученост и твоји високи труди, — ако не настојиш свијем силама да задобијеш љубав и потпору својег свештенства, своје млађе браће, који су наши помоћници у великој служби Господњој и кроз чија срца ми бесједимо народу, живој цркви Божијој. То је оно, што ти од свега пре можемо пожелити и ми твоја у христу браћа и савргови и сви твоји пријатељи и поштоваоци. За то, у име те срдачне жеље и подижем ову чашу у здравље свега православног свештенства и народа далматинске епархије“.

После овог значајног говора дичног владике Петрановића, који је и на слављеника и на све присутне госте дубока утиска учинио, гости су провели у пријатном разговору, који се је водио на српском и руском језику до 6 часова, и тада су се по узајамном опроштају разишли.

Свештеници, пријатељи и поштоваоци дра Милаша и његова књижевна рада, поздравили су тога дана, са свију крајева српских — заслужног трудбеника нејаке књижевности духовне. Целога дана стизале су новом епископу брзојавни поздрави из свију покрајина српских.

Нови епископ др. Милаш отпутовао је у своју резиденцију Задар 19. септембра, где је свечано инсталиран у својој епархији.

Прилог цркви. Госпођа Милева удова Јеврема Барлова из Биограда (Србија), за спомен њезине матере Маре Васе Илића, рођене у Сарајеву од Будимлића породице, приложила је оvd. цркви подпуно свештеничко одјејаније, и то: фелон, епитрахил, појас и наруквике од најљепше веницијанске црвене кадифе (самота), и стихар од бијеле свилене материје са црвеним пругама, а дарци пак од црвене свилене материје.

Ово одјејаније стало је преко 1000 динара (500 фор.) и освешћено је 3. новембра о. г.

Добротворан чин. Пресједник српско-православне црквено-школске општине овдашње, подградоначалник за град Сарајево г. Петро Т. Петровић, изволео је својим дописом саопштити градском заступству, да је своју годишњу плаћу подначалника у износу од 1200 фор. намијенио добротворним циљевима у Сарајеву и распоредио да се свота од 1200 фор. сваке године овако раздијели: 500 фор. за убоги дом, 250 фор. за сиротињу школеку дјецу у градским школама без разлике вјере, 250. фор. за српско-православну вишу дјевојачку школу, 100 фор. за подјелу дрва фукари а 100 фор. госпојинском друштву у Сарајеву.

Ова изјава подначалника прочитана је 14. новембра о. г. у сједници оvd. градског заступства, и овај великодушан чин његов изазвао је бурно живио! међу градским заступством. Томе се поклику и ми придружимо.

Књижевни вијести.

Задужбине у одбрани српства. Брошира од А. Чумића. У Биограду парна штампарија Д. Димитријевића (Јеленска улица број 1.) 1890. стр. 18. Писац ове брошире зрело и темељито разлаже да је данас најпотребније да се приход књижевног фонда „Задужбине Каларчеве“ употреби на одбрану српске народности у Старој Србији и Македонији

Библијске приповијетке из старог и новог заветата за ученике IV. разреда српских народних основних школа. Приредио и издао Јован Бла-

гојевић, учитељ српске више дјевојачке школе Сомборске и уредник „Голуба“. Сомбор 1890. Цијена 20 новч. Стр. 62. Наручује се код самога писца, а може се набавити и преко књижарнице Мил. Каракашевића у Сомбору.

О одношају узаконених хришћанских вјероисповјести у Троједници. (Посвећено народним посланицима на земаљском сабору у Загребу). Од Димитрија Руварца, пароха земунског. Одштампано из „Новог Времена“ за год. 1890. У Земуну 1890. Штампарија Симе Паића.

Поздрав приликом свечане инсталације православног епископа далматинско истријског, преосвештеног господина Дра Никодима Милаша. Говорио у цркви св. пророка Илије у Задру 7. (19.) октобра 1890. конзисторијални архимандрит Доситеј Јовић.

Прво пастирско писмо православног епископа далматинско-истријског Никодима пречасноме клиру и свему православном народу епархије своје. На великој осмини броширано које садржи 15 страна.

Буквар за српске основне школе. (Јужнијем нарјечијем). Саставио Мита Ст. Клицин, српски народни учитељ у Сарајеву. Комисиона наклада књижаре Мил. Каракашевића у Сомбору. Цијена 16 новчића.

Велики Годишњак са библиотеком за народ, велики српски народни илустровани календар за просту годину 1891. Година 42. Издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Новом Саду. Цијена 50. новчића.

Пријатељима и знанцима својим.

Више научника и књижевника домаћих и иностраних тражили су и траже моје поједине књижевне радове, који почињу од 1859. год., а растурили по разнијем часописима; па, како немам засебнијех отисака, нијесам их могао задовољити.

Та су потраживања учестала у прошлој и овој години особито из Русије; те је то ускорило моју свагдашњу мисао, да их прикупим, средим и у засебнијем књигама штампам, којих ће изаћи од 6 до 8; у свакој најмање 15 табака.

Прву сам књигу већ приредио за штампу. У њој су: 1) Монографија манастира Дужи и Тврдоша или Требиња у Херцеговини. — 2) Монографија манастира Житомишљана у Херцеговини. — 3) Српска опћина и српска нова црква у Трсту. — 4) Врањина у Зети и крисување на

Цетињу. — Примједбе на коментар Горског вијенца. — 6) Приказ Српско-далмат. магацина. — 7) Бока и Зета. — 8) Морача и Острог у Црној Гори. — 9) Реферат о грађи за српску историју и имену Црне Горе. — 10) Биљешке о епјеву: Смаил-ага Ченгић. — 11) Епископије: дабарска и зетска. — 12) Извјештај о другом крштењу Немањину. — 13. Извјештај о три потомка Немањина. — 14. Извјештај о поријеклу кнеза Лазара. — 15. Извјештај о смрти цара Уроша. — 16) Манастир Добрун у вишеградској нахији. 17) Српске ефрагистичке и хералдичке старине. — 18) Добрушта у Метохији. — 19) Крст архијепског Саве II. — 20. Оцјене зборника апостол. правила, васељ. сабора и расправе: Јерархички положај сарајевске митрополије. — 21) Приказ Борхграфове расправе о цару Душану. — 22) Печат Митрополије врањинске. — 23) Српски манастир св. Аранђ. у Јерусалиму. — 24) Приказ дјела: Спољашни одношаји Србије. — 25) Колашин приједјел и племе у Херцеговини. — 26) Приказ књиге (исправе из париских архива) о завјери Зринског и Франципана. — 27) Хумска (херцеговачка) православна епископија — 28) Приказ о старом грбу босанском.

Књига ће бити штампана на лијепој хартији. Покрај уступка 10-те књиге, бићу свакојему, који ми се одазове, уредно захвалан. Цијена је књизи: 2 динара или 1 фор. Ђацима у пола цијене; а сиромашнима бесплатно. Имена уписника нека се шаљу управо потписаному у Биоград. Рок је уписивања до краја ове године.

Ако уредништва српски и хрватских листова објаве овај позив, бићу им врло захвалан.

Биоград, 15. октобра 1890. год.

Н. Дучић
архимандрит.

Препорука.

Од стране ове српско-православне, црквено-школске општине топло се препоручује свима српскијем црквеним општинама вјешти сликар и живописац икона г. Никола Димшић из Новог Сада.

Подписана општина имала је прилику увјерити се о солидном раду именованог сликара, кад је у овдашњој српско-пра-

вославној цркви правио „иконостас“, који је на опште допадање био примљен. На молбу општине и један га је стручњак прегледао и добро се за њега изразио.

У Високом (Босна), 27. септ. 1890.

Из сједнице број 27. ехе 1890.

Српско-православ. црквено-школ. општина.

Чит у љ а.

† Теофан Живковић

владика горњокарловачки.

На Арханђелов-дан 8. Новембра т. г. премину у Плашком у двору свом горњокарловачки владика Теофан Живковић. Блаженопочивши владика Теофан родио се 1825. у Српском Сиону у Ср. Карловци. Гимназију је свршио у месту свога рођења, философију у Сегедину а правне науке у Бечу. Свуда је добар ђак био. Кад је правничке науке довршио, уписа се у Карловачку богословију, коју такођер с одликом сврши. Као свршени богослов буде постављен за професора Сомборске учитељске школе, а после га западе професорска катедра у карловачкој богословији, Као таков прими монашки чин, те га патријарх Рајачић 1853. произведе за протођакона, 1861. постане свештеником-синђелом, 1864. протосинђелом а 1866. архимандритом манастира Бездина у темишварској епархији. Својом књигом „Српска народна црква“ коју је у Бездину написао, изиђе на глас. 1874. године буде од синода једногласно за епископа горњокарловачког изабран, а на црквено народном сабору 1881. год. држаном буде већином гласова изабран за архијепскопа-митрополита карловачког и патри-

јарха српског, но не бијаше од Његовог Величанства у том достојанству потврђен.

Иза Грујића и Анђелића био је он један од најученијих владика српских. Он је последњи црнорирац из школе Рајачићеве. Црква српска изгубила је у њему узданицу своју, изгубила вешта писца врла говорника и црквеног проповједника, ватреног поборника св. православља, бранитеља народних права и српске вјероисповедне школе. Кад је оно прије десетак година римски бискуп Штросмајер хтјео српски народ меденим у слатким својим енцикликама у унију завести, устаде владика Теофан једини од српских митроносних глава, те својом архијерејском окружницом запуши једном за свагда уста Штросмајеру, а своју подручну паству утврди у вери тако, да је Штросмајер изгубио сву наду, да ће се његова жеља и у најдаљој будућности остварити моћи. „Пре ће Велебит у море пасти, него што ћете се ви св. православља одрећи,“ то су његове речи својој пастви Такав је био блаженопокојни Теофан владика. Стога му српски народ и српска црква, које је он ватрено и жарко љубио, на растанку своме с њиме срдачно тужно кличе: Слава ти преосвећени владико Теофане! Вјечна ти памет међу нама и лака ти црна земља пепелу твоме! Л. Б.

Позив.

Г. г. проте и надзиратељи босанско-херцеговачких дијецеза умољавају се, да похите покупити претплату од подручних свештеника и што скорије пошаљу, како би се нагомилани штампарски трошкови око листа могли на вријеме подмирити и рачуни у ред довести за ову годину.

Тако исто, уљудно позивамо и ону господу претплатнике изван Босне и Херцеговине да нам изволе подмирити претплату за ову годину; и уједно да се јаве, оће ли и за идућу годину држати лист, како би унапријед знали, колико ћемо екземплара овог листа моћи дати да се штампа.

Администрација „Б.-Х. Источника.“